

quemadmodum Labbæus testificatur. De codice quidem Herivallensi, quem non licuit nobis videre, nihil dicimus at de Remensi, ad quem hunc librum emendavimus, lubentissime Sirmondi testimonium nostro prosequimur. Hæc enim ibi exstat inscriptio : *Incipit liber sancti Victoris de Lapsis Tonensis episcopi historiographi*; nam quod *Tonensis* non *Tunonensis* ibidem scribitur, notario sine dubio imputandum est : quod vero etiam additur *historiographi*, illud inde est, quod chronicon ab eodem elucubratum ad posteros transmissum fuit.

DE POENITENTIA

LIBER UNUS.

589 CAPUT PRIMUM. — Pœnitentiæ officia et A
merita narraturus mihi, frater charissime, puto non
verbis esse, sed factis opus. Res enim salubris ac
necessaria non tam dicenda est, quam docenda :
quæ totum habeat insitum amaritudinis actum,
fructum perfert in effectu dulcedinis; et hæret
faucibus, cum cordi impertit salutare remedium.
Pœnitentia, inquam, est prioris ævi damnatio, et
in futuro promissa correctio : et velut in aliam
vitam ducitur usus vivendi, dum pia mens, ea quæ
sunt a tergo, non respicit. Hanc non ita dictis
doceo, sicut gestis exerceo : et quamvis justi per-
sona non competat, me tamen in initio mei sermo-
nis accuso. Habet enim justitiæ partem errati cauta
confessio; quia licet, ut tu doces, Dei sit punire
commissa, sententiam tamen cognitoris prævenit B
in humilitate exercita pœnitentia; scriptum est
enim : « Pœnitentibus dedit partem justitiæ, et
corrogavit deficientes sustinere, et destinavit illos
in sortem veritatis (*Eccli. xvii, 20*). » Age igitur,
pœnitens, propria scelera confitere, pande Deo tuæ
iniquitatis arcana, denuda secreta pectoris tui, et
amove internæ prævaricationis operculum. Nota
sunt Deo cuncta, quæ in occulto fecisti : quæ si non
dixerit lingua, non potest celare conscientia. Frustra
te latenti consolatione deludis, et absconsum putas
esse posse, quod sine teste commiseris. Patet Deo
omne quod clausum est, et in aperto lucet quidquid
nox abstrusæ cogitationis intenebrat. Reum te tibi
officio confessionis institue, causam tuam in con-
spectu tuo, temetipso accusante, compone : dicta C
in te sub severitate sententiam, **590** antequam
judicis sentias iracundiam : et ut mulgeas mise-
ricordiam, exerce prior in teipso censuram. Crede
mihi, totum quo suspectus es, fit illico veniabile,
cum inventa fuerit in te hujusmodi pœnitudo justitiæ,
Scriptura dicente : « Pœnitentibus autem dedit
partem justitiæ, et corrogavit deficientes sustinere,
et destinavit illos in sortem veritatis. » Expectat
ecce Dominus confessionis munus, si confitentem
non involvit reatus : et cum sit nota divinis sensi-

bus hominum conscientia, mavult lingua prodere
quod non possunt occulta cordis celare. Pœnitentia
itaque est, quæ uno actu diversa officia congeminat;
hinc enim publicat confitentem, inde confessum
revocat innocentem : hinc reatum nundinat, inde
crimen excusat : hinc objicit propius peccata pec-
canti, inde indulgentiam exigit pœnitenti; nec per-
mittit Dominus puniri confessum, qui pœnitentem
noscit revocare damnatum. O magnificum bonitatis
divinæ thesaurum ! o singulare clementissimi judicis
institutum ! Ad hoc de reis vult confessionis ex-
sculpere vocem, ut non inveniatur, quod ultum iri
debeat : et cum apud sæculi judices confessus mox
dirigatur ad pœnam, apud Dominum confitens
statim pergit ad veniam : nec hoc ullis elicit de
confitente tormentis, cum patiens in semetipso
officium videatur exercere terroris. Lucra sunt enim
pii judicis gemitus confitentis, et gaudium cognito-
ris est sine quæstione confessio : acquiritur domino,
quod non punitur in servo (1); et multum confertur
auctori, si deputatus pœnæ, veniæ condonetur.
Cupit enim damnum esse vindictæ, quod non vult
perire clementiæ : nec optat ulcisci, qui paratus
est **591** misereri, ipso de se per prophetam
dicente : « Nolo mortem morientis, quam ut rever-
tatur et vivat (*Ezech. xviii, 32*). » Quibus Sapiencia
concinens Salomonis : « Deus, inquit, mortem non
fecit, nec lætatur in perditione vivorum (*Sap. i,*
13). » Judicis ergo nostri clementia non optat reos
perire vitæ, sed perire sententiæ : nec desiderat
morientis exitium, sed festinat magis servare con-
fessum : « Nolo, inquit, mortem morientis, sed ut
revertatur et vivat. » Ecce verus vitæ auctor, qui
non vult morientis mortem, sed lamenta conversi :
et vult se semper in miseratione esse beneficium,
ne justitia teneat judicatum.

CAPUT II.—Damnum ergo in moriente experitur,
qui in uno perduto (2) non lætatur; quia in dona-
tore vitæ necesse est ut ex morte veniat causa tri-
stitiæ, non quasi ex corporali sensuum lege
descendat, quod eum in perduto ac moriente con-

(1) Edit., quod non punitur inferno; ms. Rom....
in servo.

(2) Codex Rem., qui in vivo perduto.

tristat; cum in auctore incorporeo non cadat omne, quod venit e corpore: sed cum nullam capiat ex pereuntis morte lætitiã, tristitiã actus in promptu est; ut si miserantis affectio, non dolentis anxietas: et decurrens ex pietate tristitia (3), non de passione ulla externa perpassio. Consequens ergo est ut doleat perditum, qui gaudet inventum: et non lætetur ex mortuo, qui gratulatur ex vivo. Hoc per parabolam Dominus in Evangelio manifestat dicens: « Gratulari autem et gaudere te oportet, quoniam frater tuus mortuus fuerat, et revixit: perierat, et inventus est (Luc. xv, 32); » et iterum: « Sic erit, inquit, gaudium in cœlo coram Patre vestro et angelis ejus super uno peccatore pœnitentiam agente (Ibid. 7). » Unde per Isaiam prophetam Dominus provocat pœnitentem, dicens: « Ego sum qui deleo iniquitates tuas, et non rememorabor: tu autem noli oblivisci, et judicemur. Dic tu prior iniquitates tuas, ut justificeris (Isa. XLIII, 25, 26). » Quid, oro, hac sponsione jucundius? quid potest hoc invitamento dulcius inveniri? provocare judicem, dicere adversum se reum pro se, non ut puniat, sed ut absolvat: non ut animadvertat in confessum, sed ut justificet a se ipso convictum? Ego autem non memorabor, tu autem noli oblivisci; hoc est dicere: Non remanebit penes me memoria facti tui, si tu proprii non obliviscaris errati: et delebitur infamia criminis tui, si ejus recordatione compulsus, non cesses meis auribus confiteri. Vides ergo Deum in flagitia peccatoris intentum, si nullum pœnitentiã existat officium: et imminentem cervicibus rei iram justis iudicis, cui non placuerit gemitus confidentis; illa autem in oblivionem ducere, quæ tu non quiveris publicare: et aboleri criminis notam, si non vulneres silentio conscientiam. « Ego sum, inquit, qui deleo iniquitates tuas, et non rememorabor: tu autem noli oblivisci. » Nullum voluit esse temporis punctum, nullum momenti momentum, quo in pectus tuum irrepit oblivio peccatorum: sed ut exsecreris quæ ante commiseras, non ut pristinorum oblectatione capiaris; et sit in te non ex desiderio præteritorum, sed ex doloris recordatione suspirium. Casum tuum semper ante oculos proponas et lugeas, et funera tua momentis omnibus plangas, mortuum te jugiter sentias, moriturumque sine dubitatione cognoscas. Hæc Dominus non imputabit ad pœnam, sed detorquebit ad gloriam: et ita memorabitur tui, ut obliviscatur eorum, quæ ante in peccatis egisti, præbiturus tibi pro temporali luctu æterna atque infinita solatia; cum peccata tua evaserint impunita, ipso dicente: « Beati qui nunc lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v, 5). Tu autem noli oblivisci, et judicemur (Isa. XLIII, 26). » Interea judicemur, ait. An numquid Dominus judicabitur, qui dicit, ut cum

A peccatore judicetur? Absit. Judicemur, inquit, tu confitens, ego dimittens: tu offerens debita, ego donando peccata: tu dicens iniquitates tuas, ego te absoluta pietate justificans. Denique vide quod sequitur: « Dic tu prior, inquit, iniquitates tuas, ut justificeris (Ibid.), » non ut condemneris; ut maneat in te præmium conversi, non confessi supplicium; ut iudicium tecum comitetur justis, non nota damnati. Et tunc carebis cunctis iniquitatibus tuis, cum adversum te testis et accusator extiteris. « Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, ut justificeris (Ibid.). » Sed numquid tanquam ignorans provocat te, frater, ut confitearis iniquitates tuas, qui scit antequam fiant? et tanquam nescius ex te optat audire, qui necdum natos solet ex præscientia judicare? Aut nescis in utero sanctæ Rebellæ geminum partum uno tempore conceptum, eodemque progenitum, præscientiã notione retulisse iudicium disparium meritorum?

CAPUT III. — Vult ergo te magis nosse quid agatur in te, ut cum exponis medico vitium tuum, necessarium tibi propinet antidotum; tunc enim poteris perfectum consequi beneficium medicinæ, si non celes medico tuæ vulnera conscientie. Cæterum qualiter curandus eris, qui ea quæ sunt in te absconsa non pandis? Opinor enim, nisi interpelletur medicus, non curatur ægrotus. Exspectat ergo diu sibi ostendi doloris tui causas, ut medicinæ remedium jam curatus intelligas; quid enim medico debeat, justa æstimatione pensabis (4), si morbum tuum in te ante cognoveris. Et ut pluribus te non teneam, confessio tua pœnitens medicina est, ipsa te curat, ipsa te vivificat; nec patitur vulnus tuum tenere putredinem, sed mox ut ingemueris, superinducit inde nodabilem cicatricem (5). Hodie si quisquam te morbus corporalis afficiat, et sentias artus tuos intestino gravari languore, aut vulnus tuum intelligas tabo et sorde putredinis cancerare, statim curris ad medicum, quæris de arte remedium, excubas ante januam dormientis, et ante fores ejus matutinus salutator assistis; precibus orare, dona promittere, munera offerre, et totum patrimonium pro tua cupis sanitate prodere: et cum plerumque imperitia ejus aut gravetur languor, aut certe in longa tempora differatur; nihilominus tamen in observatione assidua perseveras: et homo ab homine speras tarda remedia, nec desperas adjutorium profuturum, cum adhuc non sentias corroborationis effectum; et non curris ad Deum tuum gratuitum medicum, ad ultroneum pigmentarium, qui in curandis animæ tuæ valetudinibus nullum novit pati fastidium, nec exspectat ex sanitate tua præmium, sed magis desiderat præmio munerare curatum. Et utique temporalis medicus hoc solum curat, quod ad corpus attinet,

(3) Sic edit. et Sorb. ms.: Rem. vero, et decurrens expiata tristitia.

(4) Rem. codex et Sorb., juxta æstimationem pen-

sabis.

(5) Edit. et cod. Sorb., inde notabilem cicatricem; melius cod. Rem., inde nodabilem cicatricem.

cæterum. Deus animam sanat, quam peccata convulnerant : et ille profert ad præsens profutura remedia, hic autem adhibet perpetuam medicinam. Et tamen homo nec se ipsum potest juvare medicus, nisi subvenerit Deus ; nam incassum laborat plerumque astutia medicinæ, si Deus ægroto vivendi tempus noluerit prolongare. Quos nec sibi videbimus nonnunquam posse succurrere, cum præventi corporalibus vitiis fraudantur beneficio sospitatis. Nullum ergo beneficium medicinæ erit, quando medico ipsi medicina non subvenit. Nemo te, crede mihi, melius reficit, quam qui fecit : nec alius justificat, nisi qui flagellat et curat. Solus novit operis sui sarcire rupturas, et limi nostri quassatam speciem in status pristini substantiam reformare, ipso per prophetam dicente : « Sicut lutum figuli, sic vos estis in manu mea (*Jerem. xviii, 6*). » Neque hoc ipsum aliquo intervallo temporis operatur : mox ut dixeris vitium tuum, illico impertit et adjutoriam ; imploranda subsidia et conferenda remedia nullum propemodum tempus intervenit : hoc tantum exspectat, ut fatearis ; mora non erit, ut saneris. « Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, ut justificeris. » Hoc per Ezechielem prophetam idem Spiritus repromittit injustis : « Impius quæcumque die conversus fuerit ab injustitia, et justitiam fecerit, ipsa die peribunt omnes injustitiæ ejus : in sua injustitia quam fecit, non morietur (*Ezech. xviii, 27, 28*) ; » et alibi : « Cum conversus fueris et ingemueris, tunc salvaberis (*Isa. xxx, 15*). »

CAPUT IV. — Sed forsitan dicas : Non habeo conscium, et nulli omnino manifesta sunt, quæ commisi. Quid ergo, si non habes conscium, saltem nescis præscium Deum conscientia tuæ inevitabilem conscium ? Et si facta tua nemo hominum novit, nempe Deus facta tua et adhuc futura prænoscit. Quid enim non videt, qui ubique et totum videt, ipso ad Job dicente : Quis putet aliquid me latere ? Da mihi locum, in quo non sit Deus, qui totus est occultus ; et eris in factis tuis (6) et tu, sicut arbitraris, occultus. Sed Deus ubique est, et totus in toto est, ipso dicente : « Cælum mihi sedes est, terra vero scabellum pedum meorum (*Isa. lxvi, 1*) ; » et : « Cælum et terram ego impleo (*Jerem. xxiii, 24*). » Unde et beatissimus propheta David : « Quo ibo, inquit, a Spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam ? Si ascendero in cælum, tu ibi es : si descendero in inferos, tu ibi venies. Si recepero pennas meas directas, ut inhabitem in novissimo maris ; etenim illuc manus tua, Domine, deducet me, et continebit me dextera tua (*Psal. cxxxviii, 7-10*). » Frustra ergo dicis non habere te conscium, cum audias Deum totum ubique, et per omnia majestatis suæ ambitione diffusum, cui sit notum

(6) Gill. et cod. Sorb., qui totus est occultus, et erit in factis tuis, ut tu arbitraris, occultus ; in margine autem e regione prioris occultus ponit, fortasse oculus, quam conjecturam in textum admisit Rom. edit. Nobis vero potior visa est lectio Rem. ms.

A quidquid putatur absconsum. Sed non habeo, inquit, conscium. Hoc recte dixisses, si exemplum Cain parricidarum principis non haberes. Persuaserat ire secum in campum pio fratri parricidalis impietas, et nihil de fratre se custodire æstimans rudis adhuc et nova germanitas, præceptis ejus bono simplicitatis obtemperat. Gradiuntur uno pariter comitatu ambo germani, et parricida infastus ad perficiendum nefarii sceleris cogitatum quasi locum elegit sine teste. Quasi vero si sibi hominem conscium non haberet, latere aliquid Dei oculos potuisset : aut celare posset studio solitudinis, cum nihil obtutibus celetur Auctoris. At ubi infandi facinoris artifex primitivus aptum judicavit locum perpetrando flagitio, insiliit in furorem, et patientissimum fratrem ac minime repugnantem, diabolo instigante, interfecit. Res quidem in effectu evidens erat, sed quantum Cain ratus fuerat (7), sine conscio admissa latebat. Et credebat crudelissimus hominum sine teste aditum crimini non fateri, cum ob hoc ipsum crimen agnosceret, quod occultare cupiebat. Sed ecce rerum Dominus, cui quidquid absconsum putatur, in promptu est, et quem non potest latere quod in cogitationum occultis agitur, Scriptura dicente : « Cogitatio hominis confitebitur tibi (*Psal. lxxv, 11*) ; » et iterum : « Imperfectum meam viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur (*Psal. cxxxviii, 16*) ; » et iterum : « Scrutans corda et renes Deus (*Psal. vii, 10*) ; » unde idem propheta David : « Cogitationes, inquit, meas a longe vidisti (*Psal. cxxxviii, 3*), » parricidam voce indignantis appellat. Et sciens ferocis facti atrocem spiritum quem gesserat, negaturum ; ut reatum cumlaret impii parricidæ, simulat se veluti quod admissum fuerat, ignorare. « Et dixit, inquit, Dominus ad Cain : Ubi est Abel frater tuus ? Et dixit Cain : Nescio, numquid custos fratris mei sum ego (*Gen. iv, 9*) ? » O insaniam detestabilem ! o audaciam singularem ! Fidus negat, quod sine teste commiserat : et credidit sine conscio crimen publicari non posse, cum ipso negotio (8) reatum magis proderet conscientia. Quid agis, Cain infelix ? Non habes ullum hominem testem : ecce habes effusum sanguinem proditorem : ipse te publicat et accusat. Vox ejus adversum te interpellat Auctorem, et facit cruor diffusus invidiam ; ne latentem prætereat ultio parricidam. « Quid, inquit, fecisti ? Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra (*Ibid. 10*). » Verum ubi parricida sensit proditum, quod putabat occultum, et sanguine teste convictus, frustra finxisse contumaces insidias, facinus confitetur : exoptat in se acrius dictari judicium, cum excusare non posset conscientia parricidium perpetratum. Sed differtur interim severior pœna, ut tanti faci-

(7) Edit., eam ratus fuerat ; Rem. codex, Cain ratus fuerat ? Infra vero ubi Gill. cum Rem. cod. et Sorb., aditum crimini non fateri, edit. Rom. ex Gill. margine, aditum crimini non patere

(8) Rom. edit. ex margine Gill., cum ipsa negatio.

noris auctorem diutius trucidaret lenta sententia, nec celeritas irrogati supplicii compendium magis videretur addicti : et fieret pœnali diuturnitate longævum, quod latrocinii moriendi extenuaret facinus parricidii (9). Quid ergo tibi super eo blandiris, quod non habeas conscium, cum videas testimonio sanguinis innocentis Cain fuisse convictum pariter et punitum ?

CAPUT V. — Sed conscium, inquires, non habeo, qui mea facta divulget. Rogo, dicas mihi, si non habes conscium, non habes conscientiae testimonium ? aut te ipsum potes effugere, et conscientiam declinare ? Conscientiam, inquam, apud quam non moritur omne quod gerimus, quæ nos in factis nostris accusat et iudicat : quæ cum non habeat loquendi usum, nescit tamen tenere silentium. Potest B conscius morte subduci, potest tibi ad tempus prodesse testis absentia : hæc tecum semper est (10), et sine te non est : hæret pectori, nec unquam te deserit ; et velut 593 quædam pedissequa nullo abs te temporis intervallo discedit : tenet te reum, et in sua semper ditione captivum. Si quando mentem tuam lætior secundarum rerum actus avocarit, et sensus tuos cœperit facti delectatione jucunditas ; subito te illa stimulat, illa medullitus pulsatur et interpellat sensum, interrumpit gaudium, et totam pectoris regionem mœstis suspiriis inquietat : et quasi vulnerata opprobrio teneatur, non invenitur homini remedium, quo curetur ; semper enim offenditur, cum alius castigatur, et in alieno vulnere primo ipsa percutitur. Deinde vis nosse quanta sit severitas conscientiae ? Potest tibi conscius auro corrumpi, potest pecunia comparari : conscientia nihil corruptionis admittit, manet integrum ejus testimonium tota fidei firmitate vallatum. Quin etiam adversus conscium conducitur patrocinium, et defensionis ingenio argumenta versutiae conquiruntur, et testimonii veritas loquelæ impudentis calliditate pervertitur : iudex quoque redimitur, ut facti qualitas excusetur. Vacant hæc omnia, ubi interest conscientia : et cum homo (11) moriatur, conscientia certe non moritur, quæ post mortem corporis in anima iudicatur. Et putas prodesse tibi te non habere conscium, cum conscientiae quotidianum sentias perpetuumque iudicium ? Sed plane eum non comitabitur ultio divina, quem propria iudicaverit conscientia ; vacet enim ibi necesse est potestas D iudicis, ubi conscius sibi reus adversum se testis et accusator extiterit. Nam procul dubio gemabitur causa peccati, si contumax conscientia facta sua noluerit confiteri ; tunc enim ex peccatore

fit impius, qui in peccatis suis fatendis extiterit induratus ; ut et flagitia perstringat digna sententia, et contumaciæ pœnas luat pervicax conscientia. Frangitur enim commotio iudicis, ubi pœnitentis et severitatis enixa districtio confessionis oppugnatione lenitur : depromptum indignatione iudicium satisfactione percellitur, et comminantis intentio orationis humillimæ verecundia temperatur. Hoc ex Ninivitis addisce, quorum confessione deleta est jam dicta sententia, et aversa imminens ira, ne inanis fieret confitens pœnitentia. Pendebat super miseram civitatem cœlitus jam vibrata sententia, et animadversionis divinæ securis cervicibus infelicitum perurgebat. Jam productus fuerat cœlestis gladius e vagina, et in ultione perpetratorum criminum vehemens ira fervebat. Vox præconis interitum populis minitabatur, et denuntiabat cunctis proximum perituris prophetæ clamor exitium : « Post triduum, inquit, et Ninive civitas subvertetur (Jonæ III, 4). » Heu quid de Deo exigitis scelera, quid peccata mercamini ? Ipsam Dei nostri clementissimam prævenistis pietatem, de quo tam propinquam et ante tempus exegistis ultionem. Videre itaque mihi videor quanta miseros arctabat angustia, et qualis perstrinxerat in tremore fecessitas. Consilium metus amiserat, remedium desperatio non habebat ; ita enim fuerat temporis præcipitata celeritas, ut ne spatiis quidem attributa diram suspicionem criminis relaxaret. « Post triduum, inquit, Ninive civitas subvertetur. » Et quænam futura erat illa subversio, quæ indicitur perituris ? Non utique hostilem significabat incursum, non armorum strepitum nec clangorem terribilem buccinarum, quibus forsitan poterant resistentium obviare tutamina (12), aut præliis promulgatis partium conferri certamen, aut fugæ præsidii sortem projicere captivorum : sed divinæ indignationis et vindictæ cœlestis interitus prædicatur, cui puniendus nec fuga subducitur, nec bellicis artibus defendendi cura datur. Quis enim posset irrogatum exitium declinare, quod ætherius fragor incipiebat effundere ?

CAPUT VI. — At ecce miseros non deserit in pavore consilium, et invenit remedium ex periculo desperatio. Ad se ipsos redeuntes conscientias suas vice iudicantis interrogant, currunt ad propugnaculum pœnitentiæ, et confessionis scuto opposito, declinant sagittam. Itur ab omnibus in curationem criminum fatendorum, et in satisfactionis officium exposita morti turba conspirat. Indicunt sibi necessarium perituri jeju-

(9) Ita Rem. codex, ac Gill. in corpore, nisi quod scribit *longævior* : idem vero in marg., *pœna diuturnitate longævior, quod lenitudine moriendi æstimaret facinus parricidii* : quam lectionem Rom. edit. amplexa, *extenuaret* tamen retinuit.

(10) Mss. Sorb. et Gill., *prodesse testis conscientia. Nec rectum superest* ; in marg. autem, *prodesse. Testis conscientia et tecum semper est* ; Rom. edit., *prodesse testis. Conscientia vero tecum semper est.*

Sed locum optime restituit Rem. codex.

(11) Edit. Gill., *ubi conscientia : et cum homo, etc.* ; in margine autem idem admonet videri deesse verbum, *condemnat* ; cuius tamen loco Rom. edit. posuit *vulnerat*. Nos porro cod. Rem. secuti sumus.

(12) Edit. Gill. ac Rom., *obviare agmina* ; Gill. autem in marg. ac mss. Rem. et Sorb. in corp., *obviare tutamina*.

nium, in ipsis corporibus animas humilitatis flagello castigant; induunt pro veste cilicium, et pro unguentis cinere se aspergunt, ac prostrati humo pulverem lambunt. Mortem suam lacrymis funerant, et vitam plangimoniis prosequuntur: reatum suum gemitibus publicant, et actuum suorum pandunt arcana facinora. Omnis ætas et sexus indiscrete lugubribus se aptat officiis: depositus omnis cultus, dejectus ornatus: sed plane illæ sordes corporis ornamenta fuerunt pœnitentiæ, et virtus habitudinis summum fuit decus confessionis. Negata quoque sunt ipsis alimenta lactentibus, et ætas necdum propriis peccatis infecta onera sustinuit aliena. Cibus suum mutum pecus esurivit, et naturalia pabula brutum animal non accepit. Unus audiebatur per mœnia civitatis ejulatus disparium naturarum, et per omnia tecta urbis flebilis resonabant lamenta plangentium; et ut semel dixerim, terra mugitus confitentium sustinebat, sed et astra ipsa voce pœnitentiæ personabant. Impletum est quod scriptum est: « Oratio humiliantis se nubes penetravit (*Eccli. xxxv, 21*). » Denique sic placavit offensum Deum, sic mitem fecit rigidum, sic demulsit iratum, et mucronem ultionis in theca recondidit: quia conscientia de se iudicium iudicavit. Eripuit reos pœnæ confessio, et vindictæ jam deditos pœnitentia sibi vindicavit. Deletum est statim condemnationis elogium lacrymis confitentium, et absolvit obnoxios pœnæ astipulatio confessa de crimine. Vidit pius Deus tulisse in se iudicium pœnitentes, et errata suæ conscientiæ ea astipulatione damnantes continuo donavit veniæ, quos destinaverat pœnæ, et illico pepercit afflictis, ut exempti supplicio lucra fierent pietatis. Probatum est testimonium prophetiæ, quod in superioribus paulo ante disposuimus: « Ego sum qui deleo iniquitates tuas, et non rememorabor: tu autem noli oblivisci, et iudicemur. Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, ut justificeris (*Isa. xliii, 25, 26*); » et iterum: « Cum conversus fueris et ingemueris, tunc salvaberis (*Isa. xxx, 15*); » et iterum: « Convertimini ad Dominum Deum vestrum; quia misericors et pius est, patiens et multæ misericordiæ, et qui sententias flectat adversum malitias irrogatas (*Joel. ii, 12, 13*). » Unde et beatissimus David: « Peccatum, inquit, meum ego scivi, et iniquitatem meam non cooperui. 594 Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti iniquitatem peccati mei (*Psal. xxxi, 5*); » et iterum: « Quia iniquitatem meam ego scio, et peccatum meum coram me est semper (*Psal. l, 5*). » Vides ergo quotidiano in se peccanti opus esse iudicio, quo cum nudatur conscientia, operitur (13); et cum publicatur, operitur. Et licet notum sit Deo omne quod gerimus, nec occultetur sensibus ejus, antequam fiat; mavult tamen cordis tui

(13) Ita codex Rem.; edit. vero Gill., quo cum conscientia operitur; in marg., forte aperitur; quæ

nudare secretum, et facinora prodere conscientiæ, ut indulgentiæ suæ dono operiat turpitudinis nuditatem. Quomodo vult spoliatum venia dimittere confitentem? De talibus Propheta beatissimus cecinit dicens: « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. xxxi, 1*). » Quanquam hoc evidentius pertinet ad renatos, quorum et iniquitates et crimina baptismo operuntur et teguntur; fidelem enim veniæ locum tenet non infida confessio, et in tuto est pœnitens conscientia, si indulgentiæ remissionem non dubitet.

CAPUT VII. — At e contrario peccatis cumulus erigitur, si quod admittitur, id negatur: quod in facto Cain supra memoravimus, qui dum putavit Auctori suo facinus abnegare, se ipsum pœnæ non est remissus eximere; ut conscientia in facti sui atrocitate publicum frustraret et ex negatione fructum pœnitentiæ. Negans enim est convictus, non ex voluntate confessus, et punita est in scelere contumacia, quia interrogationem non subsecuta est confitens pœnitentia. Libet igitur pedetentim hic illius vindictæ septemplex aperire rationem, et quænam causa coegerit tam duram coacervari sententiam, evidentis rei probatione monstrare; ne enormitate vindictæ pateat ad suspicionem injustitiæ via calumniæ: quanquam novi sceleris inventum vehemens debeat comitari supplicium, quod longioribus esset posteris in exemplum. Errat enim qui putat uno teneri crimine parricidam, cum ejusmodi sceleris testimonio constipata sint omnia facinora: audio enim Dominum dixisse: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota virtute tua: et diliges proximum tuum tanquam te ipsum (*Matth. xxii, 37, 39*); » unde in his duobus mandatis tota lex pendet et prophetæ. Cum ergo duobus his præceptis pendeat omne quod legis est, videamque Cain nec Deum dilexisse, cujus primum fabricam violavit: et germanum vehementer odisse, quem instinctu impietatis occidit: apparet illum adhuc munus solvisse vindictæ, in cujus facto cuncta inveniuntur crimina convenire. Et jure in illo exertum septiforme supplicium, in quo universa tenebant scelera principatum. Et tamen specialiter septem in illo deprehendo flagitia, quibus singulis singula sunt deputata tormenta; primum enim crimen est, quia non recte divisit; hoc est, de primitivis terræ fructibus primo comedit, antequam obtulit: secundum est, quia cum muneris sui dignum videretur accepisse repudium, contumacem concepit spiritum; et cum nulla rejectæ oblationis culpa pii fratris exsisteret, quasi vindicandum se infaustus credidit de Auctore, si pro hoc fratrem Deo probatum videretur occidere: tertium crimen est, quod invidiæ felle suffectus, et livoris amaritudine venenatus, innocentissimum zelavit trucu-

conjectura in Rom. edit. textum admissa fuit: abest autem etiam ab illa re nudatur.

lenta animositate germanum : quartum est, quod A prodolo fefellit obsecundantem sibi, ut pariter comitarentur in campum, quo justus initiaret sub ovis simplicitate martyrium, parricidio terram macularet injustus : quintum est, quod fratrem nefarius crudelitatis auctor occidit ; sextum, quod cum scelus perficeret, insuper et negavit, et putavit Deum alicujus facti ignarum, quem conscientiae suae secretum multasse persenserat ; cum competens retulisset in oblationis suae reprobatione repudium : septimum crimen est, quod post mortem se non credidit proditus, parricidio puniri, cum ob infamiam criminis publicati ad praesens tempus esse postulavit occidi. Merito ergo in Cain septuplum vindicatum est, in quo totidem praerogata sunt tormenta, quot crimina. Cui tantae inflictae sunt plagae, B quantae numerantur et causae ; ut nec justitia modum ultionis excederet, nec numerum criminum vindicta competens praeteriret. Quod idcirco iterum posui, ne insinuatæ expositionis praeteriret occasio.

CAPUT VIII. — Jamdiu me a proposito inchoati operis sentio deviasse, et in aliam detorsisse partem cursum celerem dictionis : sed facilis est ad omissa recursio, et cito repetitur trames declinatae materiae, cum a finibus ejus interjectae probationis non exorbitat argumentum. « Peccatum ergo, inquit, meum scivi, et iniquitatem meam non cooperui. Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti iniquitatem peccati mei (Psal. xxxi, 5) ; » et iterum : « Quia iniquitatem meam ego scio, et peccatum meum coram me est semper (Psal. l, 5). » Hoc non solum verbis docuit, sed et factis implevit ; quia non sufficit ad consummationem sapientiae spiritualis verbis praeferre virtutem, nisi doctrina ornetur ex rebus ; tunc enim demum tribuitur competens auctoritas magisterio, si proprio innititur exemplo. Denique Dominus in Evangelio : « Qui fecerit, inquit, et sic docuerit, maximus vocabitur in regno caelorum (Matth. v, 19) ; » ut et facto doctrina firmetur, et factorum fides ex doctrina accipiat testimonium. Alioquin non erit nixis viribus fundata doctrina, quae verborum phaleris gloria virtutis abutitur ; erit enim facundiae locuples lingua, non erit plena operis divitiis conscientia, et privabitur merito suo, qui privilegio fruitur alieno. Videamus ergo quid gesserit, qui ista cantavit. Uno igitur tempore duo regi peccata subreperant, et pellegerat principem in facinoris per- C perationem regni licentia ; cum enim vult adulterium cooperire, crimen indicit homicidii. Perfecit tamen utrumque non violentia regii stemmatis, nec ambitione potestatis ; quia licet de incesti licentia descenderet adulterium, tamen non ex odio fuerat homicidium perpetratum. Mittitur ergo a Domino propheta, qui apud eum causas adulterii et caedem peroraret occisi, et sub quodam colore compositae

A fabulae eliceret de nesciente iudicium. Sed ubi propheta quod proposuerat, explicuit, fert ille commotus indesignatam in se sub veritate sententiam, et disceptator ignarus in se ipsum exerit ultionem. Porro ubi praeventus cognitor, proprio se vidit perstringi 595 iudicio, et reum se sibi examinatore justissimus approbavit, nec poenam sensit vitare posse iudicii, in quo iudex ipse detinebatur conditione damnati ; arripit saluberrimum in tanta rerum necessitate consilium : et cum non posset ad iustitiam iudicii provocare, confugit ad secretarium poenitentiae. Peccatum suum proditum scivit, et iniquitatem suam nulla negationis nube contextit : dixit adversum se protinus testimonium, et voce confessionis emissa, statim adeptus est veniam peccatorum : « Peccavi enim, inquit hic, Domino (II Reg. xii, 13). » At ille propheta non interposuit absolutionis moras, non effectum distulit remittendi : repente ut manifestatus reus confessionem dedit, indulgentiam criminum ex Dei voluntate deprompsit, dicens : « Dominus abstulit peccatum tuum (Ibid.). » Impletum est illud, quod in psalmo cantavit dicens : « Peccatum meum scivi, et iniquitatem meam non cooperui. Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti iniquitatem peccati mei (Psal. xxxi, 5). »

CAPUT IX. — Aliud quoque in sancto David poenitentiae aperiamus exemplum ; ita enim rex hic egregius vitae imitabilis instituto (14), divinis se cultibus fidei servitio mancipaverat ; ut relinqueret nobis suorum morum non exempla, sed monumenta. C Contra interdictum namque populum numerari mandaverat, et voluerat nosse cuncti exercitus quantitatem. Obsecundatum est voluntati regali, et renuntiata est totius agminis dinumerata collectio, atque inclyte coepit scire, quod nocuit : felicitatem suam popularibus extulit incrementis, et lucra multiplicati exercitus inter principalia gaudia numeravit. Mox ad eum alius propheta dirigitur, et non ei, ut primo actum est, subtiliter peccati causa praetenditur : sed jam pro facto proponitur poenalis electio (15) : « Et factum est verbum Domini ad Gad prophetam, dicens : Vade ad David, et loquere : Haec dicit Dominus, tria ego tollo in te, elige tibi unum ex ipsis, et faciam tibi. Et venit Gad ad David, et nuntiavit ei, dicens : Elige tibi quid fieri velis e tribus, sive famem triennio super terram, aut tribus mensibus fugere te a facie inimicorum tuorum, ut ipsi persequantur te, aut tribus diebus fieri mortem in terra ; et nunc scito et vide quid respondeam ei qui misit ad te verbum (II Reg. xxiv, 11-13). » Quenam ergo est nunc in animo ejus versata pugna consilii ? Quae cogitationis fuit in electione turbatio ? Hinc inimicorum metus, hinc famis vastitas, inde divinae animadversionis plaga terrebat. Nihil horum vellet incidere, sed offensa non poterat inulta remanere.

(14) Edit. et Sorb. ms., *vita imitabilis institutor* ; melius Rem. cod., ut in textu.

(15) Codex Rom. et Sorb., *punitur poenalis electio* ; melius edit., *proponitur*, etc.

Inter ipsas tantum electionis angustias, cum utriusque periculi vallaretur articulo, præcedentis veniæ doctus exemplo, acrius eligit in ipsa volutatione supplicium (17), et contulit se ad majorem pœnam, ut posset provocare clementiam. Lenitur enim rigor justitiæ, cum de miseratione præsumitur, et apud clementissimum judicem prima pietatis causa tractatur; qui enim errata confitentibus donat, pervicaces non de voluntate condemnat. Et ideo rex iste devotus cum deliberationis fluctuat tempestate, non dimisit anchoram pœnitentiæ; et fidus de pietate terrentis, magnitudinem non contemplatus est ultionis: « Et dixit, inquit, David ad Gad: Angustiæ mihi valde in iis tribus, sed melius mihi incidere in manus Domini; quia magna est misericordia ejus valde, quam in manus hominum incidam (*Ibid.* 14). » Sequitur illico vindicta consensum (17), et electionem placabilem placabilis pœna comitatur: fit strages innumera peremptorum, et multitudo populi angelica percussione mactatur. Percutiuntur septuaginta millia de exercitu, et acerbius perurgebat dulcem animum miserabilis ruina castrorum: objicit se auctorem facti telo supplicii, et induit contra sævientem justitiæ machæram confessionis loricam, puniendum se magis instans inter punitos exclamat, et optat in se derivari sententiam, ut possit a populo revocare fracturam: « Ecce sum ego, inquit, ego pastor peccavi, et ego male feci: grex autem hic quid fecit? In me manum tuam converte, et domum patris mei (*II Reg.* xxiv, 17). » Ecce satisfactionis officio pœna percellitur, et in armis confessionis indignatio propugnatur; ut nec in eum ulterius vindicta procederet, et erga populum quasi cœlitus effusa quiesceret. Uno actu pœnitentiæ et sibi mercatus est pietatem, et a populo suspendit protinus ultionem, ut merito veniæ condonatus cantaverit dicens: « Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei (*Psal.* xxxi, 5); » quia cum assisteret sub desperatione convicti, dignus reputari meruit expiari. Sed premit te tuorum enormitas peccatorum; et eorum ditione captivus, in cœlum oculos non audes attollere. Probo quidem conscientiam metum, non laudo consilium; sed malo te super indulgentiæ consecutione suspectum, non de salutis reparatione penitus desperatum.

CAPUT X. — Tenet enim quamdam confessionis partem supplicandi confusio, quæ suorum conscia peccatorum non de Auctoris remissione dubitat, sed de magnitudine sui sceleris erubescit; reatum enim agnovisse confessionis initium est, et proximum fit veniæ, quod stimulat pœnitudo. Sed retro agit me meorum, inquires, abundantia peccatorum. Quin imo tanto magis insistendum est confessionis officio,

(16) Ita codex Rem. edit. vero, in ipsa voluntate supplicium: minus concinne.

(17) Edit. et ms. Sorb., vindicta confessum; codex Rem., vindicta consensum.

(18) Rom. edit. sola, et effectum negare redeunti.

A quanto peccatorum sarcinis es oneratus; ut quod per amicitiam non es dignus exigere, per impudentiam valeas obtinere. Audis enim in Evangelio Dominum dixisse quia, « cui pusillum dimittitur, minus diligit (*Luc.* vii, 47). » Deinde impium facis Deum, si putas eum repudiare conversum, et affectum negare redeunti (18), a quo scias perditos affectu commiserationis inquiri. Hoc Apostolus probat dicens: « Et si nos infideles exstiterimus, ipse fidelis perseverabit, negare se ipsum non potest (*II Tim.* ii, 12, 13). » An nescis novies tentatum in eremo Dominum distulisse vindictam, nec ipsa decima tentationis vice damnare potuisse duritiam, si præteritis (19) novem culpis, egisset populus pœnitentiam, ipso dicente: « Ecce jam decies exacerbant me in deserto hoc (*Num.* xiv, 27)? » Lege librum Judicum, et invenies innumeris vicibus filios Israel coram Domino fecisse maligna, et traditos incursibus nationum: sed iterum conversum populum per electos duces de captivitatibus variis liberatum, nec vindicari potuisse commissa, si toties factum sequeretur competens pœnitentia: 598 quia licet pœnalis correctio non deesset, non erat tamen perditionis abscisio (20), sed conversionis oratio. Cum enim castigatus filius recipitur in affectum, admonitum eum constat ad satisfactionis officium, non punitum: nec odii videtur esse correctio, sed amoris; cum reverso identidem post flagellum non negantur jura pietatis. Denique audi Dominum per prophetam increpantem hujusmodi verbere fornicariam, et probrossi deditam, inquinatamque contagiis voluisse sibi jure conversionis asciscere: « Et dixi, inquit, postquam fornicata es hæc omnia, ad me revertere; et non es reversa incomposita Juda (*Jerem.* iii, 7). » Quod idem Dominus in Evangelio manifestat, cum induratos increpat dicens: « Jerusalem, Jerusalem, quæ interficis prophetas, et lapidas missos ad te; quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluisti (*Matth.* xxiii, 37)? » Ultimum, crede, vitæ nostræ actum Dominus expectat, et in quo nos exitus finalis invenerit, in eo judicabit; si scilicet multiplicibus septus erratis, circumvolvent supra caput tuum umbræ facinorum, oculos tuos scelerum caligo pernubilet, et peccati jugum tuam cervicem incurvet, atque intra conscientiam penetrabile flagitiorum probrum subinde vulnus exulceret: si animam tuam non in desperationis projeris vilitatem, cum unum circumcordialis secreti effuderis in confessione sermonem, non negabit remedium veniæ, qui venit animas salvare, non perdere; quia non vult mortem morientis, conversum procul dubio suadet ad vitam, ipso Domino dicente: « Filius hominis non venit animas homi-

(19) Edit. et cod. Sorb., damnare potuisse, si de præteritis; codex Rem. ut in contextu.

(20) Ita codex Rem.; edit. vero, proditionis abscisio. Non satis recte.

num perdere, sed salvare (*Luc. ix, 56*); » et iterum : « Venit enim Filius hominis quærere, et salvare quod perierat (*Luc. xix, 10*). » Nisi quia præpotentem facis diabolum, si putas quia de faucibus ejus Dominus non potest eruere captivatum : aut quemadmodum ille vigilat semper ut perdat, non ita satagit Dominus ut acquirat.

CAPUT XI. — In hac igitur te veluti præsentis loci fiducia ultima confessio latronis inducat, et spem maximam tribuat novissima desperatis non desperantis in cruce confessio. Omne igitur vitæ suæ actum ille latrociniis cruentaverat, et egerat semper in sæculo diabolicæ feritatis armigerum, nunquam Dei meminerat, nulla legis audierat mandata, aut certe si audierat, proclivior ad facinora non curabat, totam spem in desperatione versabat, et exercebat crudelitatem more sceleratorum satellitum; ob hoc namque damnatus in cruce, et cum ipsis criminibus suis affixus ligno pendebat. Tandem perditus resipuit, et in ipso supplicio constitutus, magnum sibi mercatus est ex morte compendium; Deum enim cum quo pendebat, agnovit: judicem futurum cui adhærebat, intremuit: conscientiæ suæ crimina publicavit, baptismum sanguinis perfusione protinus acquisivit, et cum Domino in paradysum purpuratus confessor intravit. Hæc vera consultatio pœnitentiæ, hoc præcipuum pragmaticum confitendi, si Filium Dei quem non ignoras auctorem, credas et judicem, ipso dicente: « Pater neminem judicat, sed omne judicium dedit Filio (*Joan. v, 22*); » et ad spem salutis perpetuæ capessendam non præsentis vitæ consulere, sed de futuro judicio cogitare. Primo enim in conspectu judicis sese damnatus exposuit, et confessus de criminibus suis, implevit officium pœnitentis: deinde cum crucis cerneret pœnam, intellexit judicium affixo commune esse, non causam; Deum tamen tunc credidit, quando eum Judæa pertinaciter abnegavit: et futuri non immemor in cruce judicii, memoriam sui commendabat judicio regnaturi. Hoc Evangelium manifestat: « Respondens autem, inquit, alius latro, corripiebat illum, dicens: Non times Deum, qui in eadem damnatione es? Nos quidem juste quemadmodum egimus, et percipimus: hic autem nihil mali admisit. Et dicebat ad Jesum: Domine, memor esto mei, cum veneris in regnum tuum (*Luc. xxiii, 40-42*). » Sed vide repente quid meruit, quid ex ore Veritatis audivit, quid gratia judicantis accepit: « Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso (*Ibid. 43*). »

CAPUT XII. — Sed ais mihi: Peccata peccatis adjeci, et qui jam cadens erectus fueram, iterum cecidi, et conscientiæ meæ vulnus jam pene curatum peccati exulceratione recrudit. Quid trepidas? quid vereris? Idem semper est, qui ante cu-

aravit, medicum non mutabis. Non laborabit explorare valetudinis tuæ causam, nec tentabit erga te noviter medicaminis virtutem examinare, noto te sanabit antidoto. Experimentum adjutorii non exspectat, qui languoris tui novit originem. Unde dudum curatus fueras, inde iterum curaberis: nec tu eris de remedio medelæ suspectus, et medicus de reparatione tua securus. Castigabit plane intemperantiam tuam, et dura objurgatione impatientiam verberabit: sed non negabit auxilium, qui non contemnit ægrotum. Audi Prophetam dicentem: « Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat (*Psal. xl, 9*)? » Aut qui naufragavit, non itidem navigat? aut qui messem perdidit, numquid semel desperatus, non iterum aut arat aut seminat? B Cursus hic noster in quodam salo mundi jactatur: navigandum nobis est, et malorum tendiculis vela insinuanda sunt. Procella sævit, ventus consurgit, tempestas insanit: si ita clavum tenueris, ut navis tuæ retinacula (21) non amittas, ad portum, illibatis mercibus, tendes: sin vero fluctibus adversis illis scopulis implicantibus, ac flatibus præpeditis, inter freta rixantia tumidi gurgitis naufragaveris, redeundum est saburram, reficiendum prima navigium, merces emenda, rursus pericula subeunda, et præteriti casus referendi per causas; et ut liceat perdita reparare, non dubitabis te prisco discrimini sub spe incerta committere. Nam procul dubio mendicabis, si post naufragium ad negotiandi usum reverti nolueris: nec de egestate atque ærumnis tuis queri postmodum poteris, si captus sorte naufragii sub ignaviæ stupore efficiaris calamitate mendici. Et si mundani negotiatoris hæc cura est, ut plerumque post naufragii jacturam non desperet præterita sua damna industriæ emolumento sarciri: nec exspoliatus incuribus detegi suam patitur nuditatem, sed studet magis e parvo concrecere, et spebus dubiis (22) aucupatur potiora lucra, peccato lenocinante, conquirere; quanto magis tibi animæ tuæ damna cogitanda sunt, et in vestigio reparanda perditio, in qua futuræ spei damna numerantur (23), et vitæ perpetuæ infeliciter quæstus amittitur!

597 CAPUT XIII. — Eundem tibi est ad armarium idonei largitoris; et scœnore pœnitentiæ ac satisfactionis oblatis usuris conscribere syngrapha, mitte chirographa, eme tibi ab illo aurum ignitum Dei dono, qualibuscunque si non pretiosis, mercibus imple navigium, censum tuum in comparando illam pretiosam margaritam depende, ex qua animæ tuæ turpitudinem possis ornare; ut cum ad civitatem magnam, delatis mercibus, veneris, lucris dignioribus et mercibus beatissimis amplior sis. Nam si te segnitæ stupor invaserit, et dominari sensibus cœperit corporis ignavia, nec ulla animæ tuæ reficiendæ argumenta quæsieris, sub-

(21) Edit. et ms. Sorb., ut manus tuæ retinacula; cod. Rom., ut navis tuæ retinacula.

(22) Codex Rem. et Sorb., et speciebus dubiis.

(23) Edit., damna munerent; melius mss., damna numerentur.

jiciaris cruciatibus creditoris, obnoxius fenori detineberis. Dicetur liberalis illa sententia, quam non valebis tui conscius evadere, aut appellationis interjecta voce suspendere : « Omni habenti dabitur, et abundabit, ab eo autem qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo (*Matth.* xxv, 29) ; » et : « Servum supervacuum expelle foras in tenebras exteriores ; ibi erit fletus et stridor dentium (*Ibid.* 30). » Tunicam tuam vilissimi operis lanificio confectam non pateris induere : horret tibi vestis tua, quæ sit deformis ex macula ; et non tibi horret anima tua, quæ sit peccati sorde et sceleris iniquatione polluta ? Nisi quia eodem momento tunicam festinas eluere, ut possis eam mundam et sine ullo nævo fœditatis induere : animæ vero tuæ infectum squalore criminum non desideras recuperare candorem : nec optas dilui conscientiam tuam, quam scias flagitiorum illuvie et contaminatione scelerum cœnulentam ? Quis, rogo, cadit, et non quærit surgere ? quis infirmatur, et non desiderat convalescere ? quis periclitatur, et non optat evadere ? quis pauper effectus, patrimonium non cupit reparare ? Hæc si rerum patitur natura, ut istiusmodi emergentibus casibus, quispiam redire nequeat ad status pristini qualitatem, æmulare priora, ut deteriora percipias, dimitte manus, et semivigiles oculos stoliditate involve, obdormisce nunquam evigilaturus, jace nunquam surrecturus, et hebetem mentem stupore soporis elide. Pœnitet te postmodum tarditatis, cum nihil quod utilitati animæ tuæ proficiat, cogitaveris. Eris semper jacens infirmus, nudus, paupertate confectus, et, ut ita dixerim, somni ebrietate temulentus, elogium illud quo nunquam careas, auditurus : « Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt (*Psal.* lxxv, 6). » Exsurge, frater, exsurge, et malesani consilii pelle torporem : vigila, semper vigila, et esto pro tua salute sollicitus, non ut dormias desperatus. Cave nocturnum furem, ne domus tuæ perfodiat parietem, et meridianum jaculatorem sagittæ volantis evita ; patet enim incursibus incauta securitas, et facile dormienti subreperitur, ut lethaliter feriat. In vigilante fiducia est, in dormiente nihil tutum : convenit sobriæ menti somnum servum habere, non dominum. Refugit hostis, quem non invenerit dormientem : « Et beatus servus erit, quem adveniens dominus invenerit vigilantem (*Matth.* xxiv, 46) ; » quia dicit : « Surge qui dormis, exsurge a mortuis (*Ephes.* v, 15) ; » et attinge Christum (24).

CAPUT XIV. — Sed non andeo, inquires, orare, quia me revocat conscientia ; non enim semel, sed sæpius et frequenter erravi. At ego dicam : Si te orandi revocat verecundia, peccandi desinat pertinacia, et fiet beneficium timoris, non desperationis causa, quod metuis. Revereri enim potestatem ju-

(24) Edit. Gill., et accinge Christum : Rom., et attinges Christum : mss. Rem. et Sorb., et attinge

A dicis non erit verecundiæ, sed pudoris : quia licet frequens sit peccandi licentia, excusabilis tamen efficitur conscientia, quam pertulit in peccati recordatione timiditas. Exemplum Achab illius impiissimi regis te doceat : hic namque Naboth Jezraelitæ vineam concupiverat, quod suæ esset possessioni confinis. Offert pretium, aut certe vicariam vineæ quantitatem : ille neglexit, asserens hæreditariam se rem nulla in alterum posse ratione transcribere. Hac repulsa compunctus, tristis domum revertitur, quod appetitus sui libido recidisset incassum. Tum ejus mulier sacrilega Jezabel tristitiæ mariti causas requirit, quibus compertis, veluti saucio cordi ejus fomitem consolationis iniecit : qua arte, compluribus concinnatis falsitate calumniis consilio impuræ mulieris, Naboth innocens lapidatus occiditur. Funesti voti sui mulier impleto flagitio, velut victrix ad maritum ingreditur, interempti exitio narratura lætitiæ : quæ ne sola teneretur in crimine, egit astutia mulieris primitivæ, ut maritum ad conscientiam sceleris obligaret, et utrosque jugales conscios una facinoris catena vinciret. « Surge, inquit, posside vineam Naboth Jezraelitæ, qui noluit tibi eam dare pretio ; quia ecce mortuus est (*III Reg.* xvi, 15). » At ille dolens materiam se præbuisse mortis occisi, facinoris nuntia perhorrescit, et mortis ejus causam flebili dolore lucrificat ; discissis enim regalibus indumentis accingit se vestitu funereo, non tam conscientiæ reatui, quam pœnitentiæ primæ cogitationis attestans. « Et factum est quomodo audivit, inquit, Achab quia mortuus est Naboth Jezraelites, disruptit vestimenta sua, et accinxit se sacco (*Ibid.* 16). » Vacare ergo potuit Achab effusi sanguinis culpa ; quia de concepto (25), non de parricidio egerat pœnitentiam, et remanserat in profana muliere impietas homicidii, quæ pretio quodam cruoris effusi putavit se vineam debuisse mercari. Sed ecce sicut canis reversus ad vomitum suum, odibilis fit : oblitus Achab pœnitentia suæ, statim deposito luctu, pergit perempti vineam possidere. Et perdit innocentia meritum, qui vineæ cupiditate pellectus, innexuit interfecti occisioni consensum. Mox ad eum venerandus Elias propheta mandatur, et sententia in eum cum indignatione depromitur, ut acta dudum pœnitentia frustraretur, et vindictæ occasionem tribueret sceleris geminata præsumptio. « Et ait Elias ad Achab : Hæc dicit Dominus : Ecce ego superinduco super te mala, et incidam post te, et exterminabo de Achab mingentem ad parietem, et contemptum ejus derelictum in Israel : et dabo domum Achab sicut domum Jeroboam filii Nabat, et quomodo domum Baasa filii Abiæ, pro omnibus quibus irritasti Deum, et fecisti declinare Israel (*Ibid.* 21, 22). » Verum ille cum sententiæ ictum non valeret effugere, ad priorem pœ-

Christum.

(25) Codex Rem. et Sorb., quia de comperto.

nitentiam convertit repente consilium, reatum A
fletibus confitetur, cilicio deiecit regium potentatum, saccum induit poenitentiae, et reveritus faciem comminantis, tacito gemitu publicabat offensam, non excusabat conscientiam. « Factum est, inquit, quomodo audivit Achab sermones hos, reveritus est a facie Domini, et ibat flens, 598 et scidit vestimenta sua, et accinxit se sacco. Tunc dixit Dominus ad Eliam: Vidisti quemadmodum reveritus est Achab a facie mea? Non adjiciam adducere mala in diebus ejus, sed in diebus filii ejus adducam (*Ibid.* 27-29). » En quoniam perduxit timidum reverentia, et quantum severitatis motum fregit metus! Non orationis pompa, non sermonis ornatu, nec eloquii copia placuit Deo: sed multis precibus lacrymarum. Os tacuit, sed cor ingemuit: oculis flevit, sed conscientia planxit, et verecundiam poenitudinis pietas laudavit Auctoris. Parum fuit reum debitum evasisse supplicium, nisi accepisset reverentia probabilis testimonium. Et probatus est in timore, qui damnabatur in crimine: nec prius quod mortem luxit occisi, inane fuit; sed repetitam identidem culpam iterata lamentatione purgavit.

CAPUT XV. — Nec Manasses quoque rex filius Ezechiae tacendus est, qui cunctorum praetergressus audaciam profanorum, manus tetendit impias contra Deum, et paternis moribus degenerans, ex toto praedivinis cultibus idolorum caput erexit insanum. Hic sacrilego furore possessus, in domo Dei exsecrandae superstitionis aras instituit, simulacris daemouum funestavit, templi sacra altaria lapideis figmentis implevit, lucos excoluit, igni prolano filios suos dicavit, captavit auguria (26), vitam suam maleficiis inquinavit, populum ad idolorum observationes induxit, caeremoniis polluit, diabolo mancipavit, et omnia quae divinis legibus prohibentur, ultra omnem insolentiam desperatae mentis exercuit. Pro his tot tantisque flagitiis ductus in praedam, et vinculis innexus, gravatusque compedibus, pertulit captivi supplicium, atque in Babyloniam transportatus, impietatis suae poenas luit; ut divinam ultionem sentiret addictus, cujus nunquam antea meminerat induratus. Denique congruo correptus flagello convertitur, et Deum in poena constitutus agnovit, quem in regno positus antea non quaesivit. Profuit afflictio desperato, et correctae est in agnitione de stimulo correctionis improbitas. Fuit vindicta illa mentis perditae medicina, et multum saluti contulit castigatio, quae ideo verberavit impium, ut Deo faceret acceptum, quem diabolus per impotentiam fecerat alienum: et animae sanitati profuit, quod inflictum fuerat vanitati. Hoc scripturae dominicae fides admittit:

(26) Edit. et cod. Sorb., implevit, captavit auguria: quae vero his inseruimus, ex codice Rem. mutuati sumus.

(27) Rom. edit. e marg. Gill., et alienigena princeps. Infra vero utraque in corp., quem sacrilegium

Et locutus est, inquit, Dominus adversum Manassen et adversum populum, et non audierunt: et induxit super illos Dominus principes virtutum Assyriorum, et comprehenderunt Manassen, et alligaverunt eum vinculis et compedibus, et adduxerunt eum in Babyloniam. Et mox afflictus quaesivit Dominum Deum suum, et humiliatus est nimis ante faciem Dei patrum suorum, et oravit ad Deum, et exaudivit illum Dominus, et revocavit illum in Jerusalem, in regnum ejus. Et cognovit Manasses quia Dominus ipse est Deus. Ecce quantum repentinae lamentationis ex corde converso peccatum suum flevit et diluit, et lacrymis tersit, quod nefas infecerat. Oravit tamen conscius reatus sui; et veniam meruit satisfactione mercari: usque adeo ut illa sacra quae dudum profani actus contaminatione polluerat, in pristinum restitueret veneramen, et in cultum timoris Dei cuncta reponeret. Consummatione conversi impletum est propheticum illud divini oris oraculum: « Cum conversus fueris et ingemueris, tunc salvaberis (*Isa.* xxx, 15). »

CAPUT XVI. — Sed quid ego eorum regum faciam mentionem, quos electi generis origo laudabilis non sinebat ab urbe sacrae religionis pessima persuasionem discedere: cum Nabuchodonosor ille feralis et alienigena principalis (27) divina animadversione multatus sit; ut per emendationem vindictae cogere agnosceret, quem sacrilegiis ausus fuerat abnegasse, et virtutibus eum crederet, quem per ferociam spiritus ante nescisset: usque adeo ut qui elatus spiritu pervicaci Deum se non timuerat antea praedicari, non auderet postmodum super ejus incomparabili majestate mentiri; cum ingenti in se facti admiratione correctus, non desiit solum Deum verum ex toto corde, decretisque praekonantibus confiteri? Sed si male tibi conscius revereris orare, habes magisterium publicani; etsi suspectum geris, ne cum pro peccatis tuis oraveris, non merearis audiri. Ingressus ille templum fuerat peccatorum mole decurvata cervice, et oculorum palpebris gravi morbo iniquitatis compressis, caelum non audebat aspicere: retro gradum timidus revocat, et extremum se non tam loco, quam judicio conscientiae sistit: nec ad supplicandum irreverenter pedem incitat promptus audacia, sed vestigiis modum subtrahit; publicans verecundiam reum pectus percussum crebro commemorat (28), et cor conscium pugni admonitione contundit. Audiebantur oris ejus non verba, sed gemitus; et quinque tantum sermonibus celebrata est tota confessio. Hoc Dominus in Evangelio manifestat, homines duos ascendisse in templum adorare: unus erat pharisaeus, et alter publicanus: pharisaeus autem cum stetisset, talia apud se precabatur dicens: « Deus,

fuerat; ubi Rem. codex, quem sacrilegis, etc.

(28) Ita codex Rem.; edit. vero, publicat se verecundia reum, peccatum pectoris, percussione crebro commemorat.

gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines injusti, raptores, adulteri : quomodo et publicanus iste. Jejuno bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Publicanus autem de longe stabat, et neque oculos in cælum volebat levare : sed percutiebat pectus suum, dicens : Deus, propitius esto mihi peccatori (*Lnc. xviii, 11-13*). » Sed adverte quid de inspectore cordis exegerit reverens supplicatio : verecundia mercede munifica sensit Deum, quem cupiebat habere propitium. Et statim meruit justificari verecundia, quæ probata est in humilitate confessa, Domino dicente : « Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam, magis quam ille pharisæus ; quia omnis qui se exaltaverit, humiliabitur, et qui se humiliaverit, exaltabitur (*Ibid. 14*). »

CAPUT XVII. — Ubi deinde ponis exemplum mulieris illius peccatricis, quæ crimina sua non verbis visa est exposuisse, sed lacrymis, cujus cum orando tacuerit lingua, pœnitentiæ officio confessa est conscientia ? In domo namque pharisæi cujusdam Dominus recumbebat, et præparaverat velut homini temporaneum invitato (29) ille convivium. Hoc reperiens mulier prostituta, pharisæi domum audacter ingreditur, atque ad pedes Domini recumbentis assistit, lavat lacrymis sancta vestigia, capillis extergit, osculatur incessabiliter plantas, et pretioso pedes madefacit unguento, atque omnibus pene membris quibus ante peccaverat, 599 scelerum suorum maculas expiabat. Tunc Dominus apud quem ossa nostra discreta sunt, propheta dicente : « Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi (*Psal. xxxiv, 10*) ? » obtrectantis pharisæi murmur obverberat, occultam mulieris cogitationem, sed manifestam fidem admirabili probatione collaudat, et præfert apparatus invitantis confitentis obsequium, magis delectatus mulieris facto, quam prandio, cui plus fuit conversione delectari, quam pasci ; ut qui cibi desiderio minime ducebatur, confessionis epulis pasceretur : « Vides, inquit, hanc mulierem ? Intravi in domum tuam, osculum mihi, et aquam pedibus meis non dedisti : hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Et conversus ad mulierem dixit : Dimissa sunt tibi peccata tua (*Luc. vii, 44*). » Parvum est hoc ? Postmodum autem vide quid audiat : « Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace (*Ibid. 50*). » Dudum peccatrix, absoluta mox filia, et in Domini pace confestim absoluta dimittitur, quæ suorum bello criminum vastabatur. Hoc est illud propheticum oraculum : « Cum conversus fueris et ingemueris, tunc salveris (*Isa. xxx, 15*) ; » et : « Dic tu prior iniquitates tuas, ut justificeris (*Isa. xliii, 26*). » Cum ergo

(29) Edit., *invitator* : codex Rem. ac Sorb., *invitato*.

(30) Edit. Gill., *nec de profundo* ; Rom., *si de*

A tot ac talibus documentis agnoscas delectari pœnitentiæ sacrificio, nec contriti cordis et humiliati spiritus apud pium judicem verearis perire mercedem, Scriptura dicente : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit (*Psal. l, 19*) ; » cur non de profundo (30) luxuriæ, et de mundanæ voluptatis gurgite festinas emergere, atque ad pœnitentiæ officia capessenda ex temulentis actibus respirare ? Nec putes quod te ab ipso elongaveris, ideo aurem tibi ejus occludi : mox ut pulsaveris, fores aperiet, et in septa cortis suæ miserandum miseratus includet : tantum est ut doloris tui querela flectatur ! Quanto tu procul abscesseras, tanto celerius proximabit, Propheta dicente : « Proximus est Deus tribulatis corde, et humiles spiritu salvos faciet (*Psal. xxxiii, 19*). » De quibus Dominus in Evangelio : « Beati, inquit, plangentes, quia ipsi consolabuntur (*Matth. v, 5*). »

CAPUT XVIII. — Sed aspera tibi fortassis videtur post voluptates sæculi pœnitentia. Verum est, sentio valetudinis tuæ vitium, video animi tui morbum : sed si curari desideras, medelæ impetum non attendas, nec expavescas remedium ; cum admo-verit tuo vulnere ferramentum, celerior cura sectionis efficitur. Nam pessime sedulitas medendi palpatur, cum non continuo suppurata labes abscinditur. Amarus est gustus antidoti, sed vitale ac salutare est, quod est faucibus insuave. Curat nos Dominus non ut exteros, extraneos sibi servat quoscumque sanaverit delinquentes. C
Omni hora, omni die in curandis intentus, nec retardatur tempore, nec ullis morarum obstaculis impeditur. Plane tunc ejus virtus impeditur, cum non inventus fuerit (31), qui curetur ; vacet enim necesse est beneficium Domini, cum non exstat, cui debeat misereri. Aspera est castigatio pœnitentiæ, sed lenior efficitur, si modus culpæ tractetur. Jam pridem te mundialis pompæ oblectabat ambitio, et in servum te sibi dominatus sæculi vindicabat, nunc in luxuria remissum, nunc in vinolentia demersum. Hi te modo exercitio aleonis intentum viderunt, alii ad ganeandum, alii in seortum projectum, isti lupanaribus mancipatum, unguentis oblitum, aromatibus delibutum, et peregrinis cernebant oculis infectum. Splendebas vestibus, auro fulgebas, gemmis et pretiosissimis margaritis ornabaris. Vicem ergo vici restitue, et sero saltem compensationem temporum temporibus redde : reciprocam vitam tuam in utroque actu æquali moderatione partire. Fuisti tunc diaboli, esto nunc Dei ; imo vero esto jam tuus, qui dudum fueras alienus. Et forsitan si consideres, multum temporis decoxisti ; ut id quod residuum est, breve tempus angustet. Vaca jam tibi, non tempori ; vaca, dixi, non ut torpeas, sed ut negotio confessionis insistas. Revertere in viam

profundo ; codex Rem., *cur non de profundo*.

(31) Ita cod. Rem. ; edit. vero, et ms. Sorb., *impeditur, cum inventus fuerit, etc.*

a cujus semitis aberraveras, damna quæ gesseras A
quære quod fueras. Primo te ipsum inveni, ut quod
quæris, invenias; et si te inveneris, abs te ipso
nihil quæras. Saccum indue, cinerem asperge, in
jejunio semper ora, in oratione jejuna. Pretiosa
magis hæc sunt, quibus corpus afficitur; ut pul-
chritudo animi reparetur. Horret humilis vestis,
sed hoc valde decet, quod Deo non displicet: vilis
est corporis cultus, sed ipse præcipuus sanctitatis
ornatus. Et adhuc de indignitate forsitan quereris
indumenti, qui nuptialem tunicam perdidisti? Et
cum appareas fœditatis tuæ nuditate deformis, non
cogitas qualiter identidem vestiaris? Non metuas,
quæso, ne cum illo qui ad regiam cœnam vocatur
intravit, a convivio recumbentium simili expro-
bratus damnatione pellaris, et audias dici tibi: B
« Amice, quomodo huc venisti, non habens vestem
nuptialem (*Matth.* xii, 12)? » et cum argumentum
non repereris excusandi, dicat: « Tollite eum liga-
tis manibus et pedibus, et mittite in tenebras ex-
teriores, illic erit ploratio et stridor dentium (*Ibid.*
13). » Et utique ille, quia non quæsierat, aut acce-
perat, dicitur abjectus; vocatus enim intravit, sed
non vestitus accubuit. Si ergo is qui nunquam habuit,
taliter, quia non quæsivit, exivit; qualiter jam
puniendus erit, qui tunicam accepit, et perdidit, et
vestiri iterum non potuit?

CAPUT XIX.—Sed, credo, dubitas amissum non
posse repeti vestimentum, aut ab eo qui nuper
dederat, cum petieris, posse negari. Intuere in
Evangelio filium juniorem perduto patrimonio men-
dicantem, usque eo fuisse perductum, ut egestatis
impulsu pastor vellet esse porcorum (*Luc.* xv, 15).
Is summa inopia et egestate confectus, cum nec
porcorum vesci pastibus sineretur, reversus ad
pristinam mentis propriæ sanitatem, prioris ævi
cœpit desiderio conflagrare, et paternæ domus ab-
undantiam cogitans, reatum suum conversionis
animadversione damnare. Habito igitur tandem pœ-
nitenti tractatu, et secum in corde satisfactionis
arcano locutus, velut postliminio ad lares patrios
nudus exsulque revertitur. Tum ille pater, qui cogi-
tantis viderat in corde consilium, antequam verba
perditus filius in confessione profunderet, affectum
dolentis anticipat, et misericorditer suscipit rede-
untem. In collum ejus irrui, osculis reconciliat, et
adhuc trepidum nihilque loquentem pater mire D
confirmat (32). Sed ille consultissimus pœnitens, et
confessor egregius de voto patris securus, atque
adhuc de sua satisfactione suspectus, 600 medi-
tatum confessionis ordinem pandit, et verbis expli-
cat, quod corde ruminaverat: « Pater, inquit, pec-
cavi in cœlum et coram te: jam non sum dignus
vocari filius tuus; fac me sicut unum de mercenariis
tuis (*Luc.* xv, 18, 19). » Placatus itaque pater præ-
cibus confitentis, stolam primam mandat afferri, et
statim nudum præcipit amisso nuper indumento ve-

stiri. Dare jubet et annulum, symboli reparat sigil-
lum, pedes includit munimine præceptorum, et in
reparatione ejus mactari jubet vitulum saginatum,
hoc est, pro reconciliato offerri imperat gratissimum
sacrificium, quod esset acceptum et cœlo et exerci-
tibus angelorum. Erexerat in germani odium fratris
severior pertinacia, exprobrans crimina recepti ma-
jor filius contradicit. Mandatum non revocatur, pie-
tas patris non mutatur, frater ejus asseritur, filius
nuncupatur: et plenum patris in se provocavit
affectum, qui perfectum habuit in pœnitendo con-
siliium. Jucundatus, inquit, sum et gavisus: « quia
hic frater tuus mortuus fuerat, et revixit; perierat,
et inventus est (*Ibid.* 24). » Vides ergo converso
filio stolam pristinam pœnitentiæ mercimonio resti-
tutam, et votis omnibus celebrasse patrem reditum
confitentis. Patrimonium enim perditum baptismi
insinuat sacramentum, in quo sunt cuncta ædificia
cœlestium constituta regnorum. Hoc ille filius, hoc
est, fidelis christianus libertatem patris indeptus,
libidinis ac luxuriæ contagione perdidit, et longe
a Deo suo positus, probrosis se actibus tota fœdi-
tate polluerat, ac diabolo mancipatus, cui se perdi-
tissima conversatione dediderat, porcorum, hoc est,
immundorum spirituum cœpit exercere pasturam,
quorum cum non permitteretur cibo depasci, quia
per carnis obtentum dæmoniis non poterat sili-
quis ingurgitari, utrobique desertus, et undique
destitutus, bonæ frugis inopia defessus desudabat.
Sed reversus, omne illico quo fuerat privatus, ac-
cepit, et in concordiam patris reputata substantia
prioris possessionis remansit. Revertere ergo et tu,
frater, revertere, et ex mortuo revivisce, et ex per-
dito reparare.

CAPUT XX. — Quærit ovem suam bonus pastor
errantem, et amplius de invecta, quam de non per-
dita gratulatur. Humeris revehit ipsam, in gregis
sui consortio reponit, ipsam diversorio priscae secu-
ritatis includit: nec attendit relictarum numerum,
qui quærebat ex reparatione unius perditæ complese
integrum centenarium. Drachmam perditam mulier
vehementer inquirat, lucernam accendit, domum
scopis emundat, et charas pariter ac vicinas invitat
ad gaudium inventæ drachmæ. Et putat aliquis
Deum non lætari de reparatione conversi, cum pa-
rabolam videat specialiter in personam pœnitentis
aptari? ipso dicente: « Dico vobis, sic erit gaudium
coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam
agente (*Ibid.* 10). » Animadvertite tandem sententiam
illam Domini singularem, quia dixit: « Non est opus
sanis medicus, sed male habentibus; non enim veni
vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam (*Matth.*
ix, 12, 13). » Vocat ergo Dominus ad pœnitentiam
peccatores, et optat medicus noster languidis ma-
gis prodesse, quam sanis. Sed non ideo justos præ-
terit, quia peccatores asciscit: nam justorum vita
divina vocatio est, sicut nonaginta et novem oves

(32) Codex Rem., pater jure confirmat.

in montibus dereliquit, qui unam erraticam requisivit; illis debitum reddens justitiæ præmium, istis beneficium misericordiæ collaturus. Hoc Apostolus probat dicens: « Ei autem qui non operatur, et credit in eum, qui justificat impium, accepta est fides ejus in justitia secundum propositum gratiæ Dei (Rom. iv, 5). » Denique Dominum audi quibus jaculis in Evangelio feriat corda peccantium, et intelliges quanti fecerit pœnitentiæ sacramentum. « Aderant autem, inquit, qui ei nuntiarent de Galilæis, quorum Pilatus sanguinem miscuit cum sacrificiis eorum. Tunc dicit illis Jesus: Putatis quia isti Galilæi præ omnibus Galilæis fuerint peccatores, quia talia passi sunt? Dico vobis, nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis (Luc. xiii, 1-3). » Aut illi decem et octo super quos cecidit turris in Siloe, et occidit eos, putatis quia præ cæteris peccatores fuerint, qui habitabant Jerusalem? « Dico vobis, nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. » Et subiecit ad probationem rei comparationis exemplum, ficulneæ arboris faciens mentionem, quæ fructu sterilis et infrugifera jubetur abscindi: sed interventu coloni interitum differri permittitur, donec congruis circumfossa culturis, adhibito cophino stercoreis, ad proferendos fructus pœnitentiæ differatur. Porro si arbor quæ generis sui fructum nullum edidit, ante tempus præcepta est amputari, quali jam ferramento truncanda, vel securi cædenda est, quæ vepribus obsita, et spinis alienigenis constipata, nullam habuit in sui restauratione culturam? Nam exemplum arboris similitudo est hominis fidelis, qui fidei suæ fructu jejunos, nihil quod ad futuræ spei lucrum proficeret, cogitavit; plantata enim in vinea fuerat, quæ vinea specialiter designat Ecclesiam, in qua arbor fuerat illa plantata: sed cultor hujus vineæ illius sacerdotis persona videtur exprimi, qui scrobem infructuosi plantarii cultura dominicorum exercent præceptorum: et stercoreis cophino pœnitentiæ designatur officium. Quod si inveniri in ea fructus post dilationem temporis omnino non posset, convulsa in futuro radicitus exaresceret, hoc est, futuro abscissa judicio tanquam ligni inutilis abjecta materies, pabulum effecta æterni ignis arderet; quantum hoc et de Christo possit et de plebe (33) Judaica subaudiri.

CAPUT XXI. — Credo tuis sensibus his probationibus, quæ studio de infirmis ingenti ad erigendum animum tuum suscitandumque protulimus, satis abundeque claruisse, ita Deum misericordiæ fontem nolle interitum peccantium, sed flagitiosum magis habere correctum: ut quantæ numerantur offensæ, tanta sit actio pœnitentiæ. Non desperet reditus sui reformationem celerem, qui audiat ipsum Dominum peccatori pœnitentiam suadentem. Hoc expressius Apocalypsis beatissimi Joannis ex-

(33) Edit. et ms. Sorb., hoc de Christo possit in plebe. Et infra, his probationibus patuisse, quæ studio de infirmis unguentis..... protulimus, abunde-

ponit, in qua Ecclesiarum angelos increpat, ut pristinis fraudati erroribus ad pœnitentiæ lamenta curventur; nam probatur sic Dominus nullius desiderare ruinam, qui cadenti ingerit pœnitentiam. Angelo denique Ecclesiæ Ephesi: « Memento, inquit, unde cecideris, et age pœnitentiam, et fac prima opera: sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris (Apoc. ii, 5). » Et ecce tamen angelus dicitur, cui pœnitentiæ cura conversioque mandatur, 601 et ad priora opera perficienda suadet, ut nihil amisisse ex totis suis meritis intimetur. Gravius tamen minatur admonitio pœnitentiam non agenti, si contumaciam pertulerit indurati; erit enim inexcusabilis severitas ultionis, si cervicem indomitam non flexerit prima correctio: et malo suo peribit, qui comminantis auctoritate præmonitus, satisfactionis jngo pervicacia colla non subijcit. Rediturum eum sane ad statum præteritum profitetur, qui ad veræ vitæ stadium decurrendum digna confessionis humilitate corrigitur. Hoc uberius paulo posterius declaratur, cum angelus Ecclesiæ Thyatiræ objurgationis verbera castigatur: « Habeo, inquit, adversum te multa, quia dimittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, et docet, et seducit servos meos fornicari et manducare de immolatis. Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, et noluit pœnitere a fornicationibus suis: et mittam illam in lectum; et qui mœchantur cum ea, in tribulatione magna erunt, nisi pœnitentiam egerint ab omnibus operibus suis: et filios ejus interficiam gladio; et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutator cordis et renum, qui reddo unicuique secundum facta sua (Apoc. ii, 20-23). » Quid vero potest humanius, quid clementius dici? « Et dedi, inquit, illi tempus ut pœnitentiam ageret, et noluit pœnitere. » Non habes, peccator, non habes quod excuses: non est quod cum causa dubites, non est quod sine causa desperes; his te ad confitendum exemplis accingere, his ad pœnitentiam documentis armare.

CAPUT XXII. — Differt enim Dominus pœnam ut inveniat pœnitentiam: et moraturis utens spatiis, protelat patientiam; ne amittat clementiam, quod debuit fieri censura. Non præterita mala spectat, non errata computat, sed correctam collaudat. Habes promissum ad pœnitentiam suadentis tibi, si non pœnitueris, imputabit: « Et dedit illi, inquit, tempus ut pœnitentiam ageret, et noluit pœnitere. » Huic simile propheticum illud: « Et dixi, postquam fornicata est omnia hæc: Ad me revertere, et noluit ad me reverti (Jerem. iii, 7). » Cæterum si te in desperationis gurgitem enormitate tuorum scelerum circumactus abjeceris, aut itineris tui dubitaveris represso gradu extirpare congeriem, vel sinistrae mentis prolapsu declivior in pronum vergentia adducas lubrica exercitatione vestigia, illico

que claruisse; Rem. ms. utroque loco, ut in contextu.

tibi spes amissa reparationis adimitur, rapiet te sorbens in abruptum vorago facinorum, claudentur oculi tui nocte peccati, ne veri luminis videant radium permicantem; mortis se cæcitas opponet, et per ludum quemdam huc atque illuc te circumducent angeli deceptores. Fient tibi grata cuncta flagitia, et peccandi licentia tibi pœnitus allubescet: tenebit te diabolus sub spe libertatis addictum (34), ut sit tibi liberum peccare, non vivere. Nec sinet te respicere ante qui fueras, cum blandimento peccandi, dulcedine te criminum pellacissimus avocaverit: et ut semel dixerim, ita te pereundi suavitate decipiet, ut delectabilius tibi videatur perire, potius quam redire. Omne namque peccatum absque sui delectatione non geritur, nec alias inviscare (35) animum poterit, nisi suavitate desiderii illiciat, quem deceperit; dulcis enim mistura, et suavis sit necesse est faucibus lethalis poculi funesta confectio, ne amaritudinis prima libatio revocet haurientem. Sic denique visum est mulieri primitivæ bonum esse ad aspectum et dulce ad cibum arboris illius venenum, cujus postquam memta est suavitatis labris comedentis, infecit morientis haustus violenta subtilitas, quod vigen ac vividum manebat, exstinxit; et in contrarium per intemperantiam recidentibus votis, ad exilium mundi et spectaculum sæculi de paradiso beatitudinis et prædio securitatis ejecit.

CAPUT XXIII. — Oro te, frater, hæc metuas, fugias et expavescas; nec patiaris inimicum de tua perditione gaudere, et in conspectu Dei supercilium efferre victoris. Cave reditum septem spirituum immundorum, quibus se ducem malorum omnium sociavit octavus. Et cum unum nemo patiatur diabolus, quis octo sustinere valeat dominatum? Domino dicente: « Cum immundus spiritus exierit ab homine, pertransit loca inaquosa, quærens requiem, et non inveniens, dicit: Revertar in domum meam, a qua exieram: et reversus invenit eam vacantem, mundatam scopis, et compositam. Tunc vadit et adducit secum alios septem spiritus nequiores se, et ingressi habitabunt illic: et fiet novissima illius hominis pejora prioribus (Matth. XII, 43-45). » Si te obsidione bellica septem manus accepisset hostilis, et sub incursione barbarica tenuisset prædonis urna captivum, quos fletus ederes, quos ejulatus dares, quæ lamenta jactares? Ageres omni die nocteque suspirium, non cibum quæreres, potum non desiderares, siti exhaustus et fame enectus, sola in te asperæ cutis ariditas et rugosa macies appareret, rigeret concreta sordibus coma, et hirsuta cæsaries squallentis verticis, promissæque barbæ impressi artus horrerent, patrimonium redderes redemptoris sub gladio, districtus ambulans nudus, pauper atque omni sensu evolutus:

(34) Ita codex Rem.; edit. vero, *diabolus sua libertati addictum.*

(35) Edit., *nec alias inescare*; codex Rem., *nec alias inviscare.*

A quæsissem evadere, aut si fugæ aditus præberetur, sub maximo incertus discrimine meditareris periculum superare. Captivum te tenet auctor scelerum, vinculis non ferreis, sed catenis habet criminum te ligatum: compedes tibi libidinis imposuit, et undique te sepsit arctiori custodia: legem tibi dedit ut licitum putes omne quod non licet: vivum te æternæ mortis fovea demersit; et non ingemiscis salutis tuæ damnum, spei æternæ dispendium, et vitæ perpetuæ detrimentum? Incedis comptus ornatu vestium, celebras opulentis cibus refectiones, vino mades, pinguificas epulis quotidianis animam, et torosi corporis excolere non quiescis ingluviem, ut interim de cæteris criminibus taceam. Putas etiam, putas et hoc non esse animadversionis divinæ, ut nescias quemadmodum debeas de tuis sceleribus pœnitere; Apostolo probante, qui ait: « Propter quod non habuerunt Deum in notitia, tradidit eos in reprobum sensum, facere inconvenientia (Rom. I, 28); » et iterum: « Pro eo quod dilectum veritatis non receperunt, ut salvarentur, misit Deus illis operationem erroris, ut judicentur qui non crediderunt veritati (II Thess. II, 10, 11). » De talibus denique metuit, ne veniens Corinthum lurgeret multos ex his, qui non egerunt pœnitentiam ex immunditiis quas fecerunt, et fornicationibus, et libidine (II Cor. XII, 21).

CAPUT XXIV. — Cogita divitis illius opiparas cœnas, et copiosarum dapum uberem affluentiam, purpura, murice pinguiori, et textilibus inclusi serici nitoribus, totum de spe præsentis temporis, nihil tamen de futuro tractantis. Quid illi post ista omnia reponatur, ausculta. Post purpuram flamma, 602 post epulas egestas, ut aquæ guttulam quæreret, qui guttam antea pretiosi nectaris ebibisset et ab eo peteret, nec tamen acciperet, summitatis digiti humentis solatium, cui in sæculo micas suarum negaverat epularum. Confitere, quæso, cuncta quibus reum te memineras, confitere, et faciem Dei præveni satisfactionis officio, humilia ante eum cor tuum, et in conspectu ejus curva cervicem: flecte genua, et eliso vultu terræ prosternere. Suscipiet gemitum tuum cœlestis ille protinus advocatus, et non prætermittet pro te interpellare Patrem suum, qui fidum præbere consuevit pœnitentibus atrocium. Causam suam non argumentis ad præscriptum genus eloquentiæ perorabit, illico impetraturus veniæ beneficium, qui de superato non exspectat aliquod honorarium (36). Hoc Apostolus probat, dicens: « Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus qui mortuus est, verum etiam et resurrexit, quiescit in dextera Dei, qui et interpellat pro nobis (Rom. VIII, 33, 34). » Concinnens Joannes apostolus beatissimus in epistola sua ponit et dicit: « Si dixerimus quia peccatum

(36) Codex Rem. et Sorb., *non argumentis, et præscriptum genuinæ patientiæ perorabit... qui de suspecto non exspectat aliquod honorarium.*

non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est : si autem confessi fuerimus peccata nostra, et fidelis et justus est Deus, qui nobis peccata dimittat, et mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quia non peccamus, mendacem facimus eum, et verbum ejus non est in nobis. Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis : et si quis peccaverit, habemus advocatum apud Patrem Jesum, et ipse exorat pro peccatis nostris (I Joan. II, 8-10 ; III, 1). » Omne quod Dei Filius Dominus Jesus Christus, qui est via, veritas et vita, locutus est, lex est : et sub exemplo sui fieri docuit, quod nobis in scripto mandavit ; neque enim a nobis fieri aliquid vellet, quod aut ipse non fecerit, aut quod ei in nobis facientibus non placeret. Sed nec displicere posset quod ipse mandasset : quia qui mandasset, ipse antea fecisset. Inanis enim fieret doctrina mandati, si in facto doctoris non præiret auctoritas : sed quidquid Dominus præcepit et fecit, inane non erit quod sub imitatione sui faciendum esse mandavit. Idem ergo Dominus discipulis hæc custodienda proposuit : « Attendite vobis : si peccaverit in te frater tuus, dimitte illi ; et si septies in die peccaverit in te, et septies revertatur ad te dicens : Pœnitet me ; dimitte illi, et dimittetur tibi (Luc. XVII, 3, 4). » Atque cum a sancto apostolo Petro fuisset in causa consultus, et diceret : « Domine, si peccaverit in me frater meus, quoties dimittam illi ? usque septies ? Dixit illi Jesus : Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies (Matth. XVIII, 21, 22). » Qui ergo dimittenda septies fratri in nos peccanti debita nobis donare imperat, erga nos formam præcepti sui non servat ? Aut qui dixit : « Misericordiam plus volo, quam sacrificium (Osee VI, 6) ; » misericordiæ nobis potest negare thesaurum ? Hoc est, quod exorata prius venia dixerim, credere Dominum Jesum cuncta quæ docuit, fuisse mentitum, si circa nos formam custodire suorum noluerit præceptorum.

CAPUT XXV. — Et bene quod repente aptat huic sententiæ de comparatione parabolam duorum scilicet servulorum, de quibus unus cum ob debitum numerosum, ære decocto, una cum uxore et filiis distrahi juberetur, et patientiam Domini prostratus ejus pedibus exoraret, ut tributo sibi spatio, omne debitum reddidisset, meruissetque misericordia Domini cuncta sibi donari : qui sub conditione tali ad cruciatum detinebatur addictus, ipse conservo suo debitori noluit misereri ; quia oblitus est collati sibi nuperrime beneficii : statim tortoribus traditur, et de ejus cruciatibus idem, quod dudum fuerat donatum, exigitur. Inde est quod Dominus hujusmodi orandi ordinem posuit dicens : « Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI, 12) : »

A ut tanta scias posse tibi dimitti, quantum tu proprio dimiseris debitori : imo vero ut tibi parcere videaris, cum alii obsecratus ignoveris. Nam iudicio tuo procul dubio judicaberis, si dimitti tibi ipse cupiens, alii dimittere nolueris, Domino dicente : « In quo iudicio judicaveritis, in eodem iudicabitur de vobis : et in qua mensura mensi fueritis, in eadem remetietur vobis (Matth. VII, 2). » Legas volo intentius prophetæ Zachariæ principium, et illic quo robustius animeris, invenies : « Iratus est, inquit, Dominus ad patres nostros ira magna (Zachar. I, 2). » Quis non hoc audiens contremiscat ? quis non hujus vocis tonitruo perterritus arefieret ? aut quem sensum non hæc indignatio intimata turbaret ? Quis enim status teneri poterat sanitatis, ubi tam vehemens ira denuntiabatur Auctoris ? Et parum fuit dixisse iram, nisi denuntiaretur et magna, quasi si non esset magna, sustineri ejus posset vel lentior iracundia. Sed videamus quem exitum pronuntiet tanta commotio. Credo, dixit, bellicis vos inquietabo tumultibus, et captivitatis vos sæva ditione mulctabo, fame vos afficiam, morbo quatiā, morte consumam, ferarum atque bestiarum rapiet inopinata vastatio, profugos et ubique dispersos agitabit exilium. Hoc enim intellectui relinquatur, ut iram magnam vehementior vindicta sequatur. « Iratus est, inquit, Dominus ad patres nostros ira magna, dicens ad eos. » Quid dixerit audiamus : « Convertimini ad me, et convertar ad vos (Ibid. 3). » O indignationem de pietate manantem ! o magnam iram, quæ infert misericordiam ! Rogo qui sic irascitur, quemadmodum miseretur ? Aut si ita miseretur, quemadmodum indignatus irascitur (37) ? Hoc alius propheta proloquitur : « Revertere, Israel, ad Dominum tuum, propter quod infirmatus es in iniquitatibus tuis. Dicite ei : Potens es remittere peccata nostra, non ut accipiatis iniquitatem, sed ut accipiatis bona ; et reddite ei fructus laborum vestrorum, et epulabitur in bonis cor vestrum (Osee XIV, 2, 3) ; » et alibi : « Redite, inquit, filii desertores, dicit Dominus (Isa. XLVI, 8) ; » et iterum : « Revertimini, filii revertentes, et sanabo tribulationem vestram (Jerem. III, 22). » His consona David beatus peccatorum solatia decantavit dicens : « Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus (Psal. CV, 1). »

D CAPUT XXVI. — Nec hoc dixerim, ut latiores admodum videar habenas dedisse licentiæ (38), et sub veniæ divinitus tribuendæ prætextu peccandi magis fomitem Auctoris pœnitentiam præbuisse ; hoc enim sermone meo cadentem erigo, stantem non impello ; nec præjudico innocentiam, qui exhortor ad pœnitentiam peccatorem. Siquidem, ut supra jam diximus, innocentia exigit de Deo debitum vitæ suæ præmium : pœnitentia vero exspectat mu-

(37) Codex Rem., indignatis irascitur.

(38) Idem codex, videatur habenas dedisse licentia.

sericordiæ beneficium; non peccare enim timere est, pœnitere vero plus quam timere. Nam plerumque offensionibus subjacet segura felicitas: cautior autem ad evitanda præterita efficitur, quem metus emendat; quia sollicitior semper erit, qui cavet ne identidem 603 ibi incidat, ubi jam antea cecidit. Sic gubernatorem faciunt pericula experta sollicitum, et in offensos portus nonnunquam veretur intrare, qui vel semel incurrerit ex securitate naufragium. Denique Scriptura divina: « Qui non tentatus est, inquit, qualia scit (*Eccli. xxxiv, 11*)? » ut ostenderet per tentationis causam tentatum semper effici cautiosem, et per timorem magis corrigi, qui incautus antea fuerit tentationis scientia. Usque adeo autem peccantibus Dominus optat ignoscere, qui non vult mortem morientis, quantum ut revertatur et vivat; ut quos pro facinoribus suis aliquoties destinat pœnæ, interpellatus pœnitentia, illico festinet absolvere: et ut recondat in vagina machæram, commutat animadversionis satisfactione sententiam.

CAPUT XXVII. — Et quanquam hoc ex Nini-
vitarum facto superius sit probatum, tamen etiam
Jeremiæ prophetæ super eo accipe testimonium;
ut ex testimoniis plenius tibi probetur exemplum.
« Sermo, inquit, qui factus est a Domino ad Jere-
miam, dicens: Exsurge, et descende in domum
figuli, et ibi audies verba mea. Et descendi in do-
mum figuli, et ecce ipse opus faciebat super lapi-
des, et cecidit vas quod ipse faciebat in manibus
suis; et iterum fecit illud vas aliud, sicut placuit
coram ipso facere. Et factus est sermo Domini ad
me, dicens: Sicut figulus iste non potero vos fa-
cere, domus Israel? Ecce sicut lutum figuli vos estis in
manibus meis: et tantum si loquar super gentem aut
super regnum; ut tollam eos, et ut perdam eos. Etsi
conversa fuerit gens illa a malis suis cogitationibus,
pœnitentiam agam pro malis, quæ cogitabam ut
facerem eis, et non faciam. Et tamen si locutus
fuero super regnum aut gentem, ut reædificetur et
circumplantetur; et fecerit iniqua in conspectu meo,
ut non exaudiat vocem meam: pœnitentiam agam pro
bonis, quæ locutus sum ut facerem eis, et non faciam.
Et nunc dicad viros Juda, et inhabitantes Jerusalem:
Ecce ego fingo mala super vos, et cogito super vos
cogitationem. Convertatur unusquisque a via sua
maligna, meliores facite cogitationes vestras (*Jerem.
xviii, 1-12*). » Suadet ergo figulus noster a viis
pessimis et cogitationibus nos malignis averti, ut
conversio pœnitentiæ in aliud vas possit fracturas
nostras vitiaque plasmare. Et vult operis sui sub-
stantiam non perire in pœnitentiam; ne sententia
reum teneat, quem confessio excusat. Huic con-
sonat Sapiencia Salomonis: « Sed misereris, inquit,
Domine, omnium, quia omnia potes, et negligis
peccata hominum, propter pœnitentiam; subest
enim tibi cum voles posse, et cum sis omnium
Dominus, omnibus te parcere facis (*Sap. xi, 24*,

25). » Convertamur ergo et confiteamur Domino,
cum in hoc sæculi degimus commeatu, et iudici
nostro pœnitentiæ viaticum præparemus. Non sint
temporis nostri otiosa curricula, nec nos nati ad
peccandum, sed ad bene agendum convivamus.
Aut si peccato fuerimus obnoxii, quoniam deesse
non potest in hoc mundi theatro quin peccemus,
reminiscamur nostri, ut evadere gehennæ præcipi-
tium cupiamus. Pœniteamus ergo ex fide, oremus
ex corde, ploremus ex viscere. Et sicut Propheta
dicit: « Adoremus, et procidamus, et ploremus ante
Dominum, qui fecit nos (*Psal. xciv, 6*); » quia
« qui serunt in lacrymis, in gaudio metent (*Psal.
cxxv, 5*). » Felix, heu nimium felix officium la-
crymarum, quo futuro tempore colliguntur præmia
et beatum seminis incrementum, quod in fletu pro-
funditur, ut in lætitia metatur! Scriptum est enim:
« Felix homo, qui agnoscit ululatum suum (*Eccl.
xiv, 2*). » Levemus oculos nostros ad montes, unde
veniet auxilium nobis; quia « sicut oculi servorum
in manibus dominorum suorum, et sicut oculi an-
cillæ ad manus dominæ suæ: sic et oculi nostri ad
Dominum Deum nostrum, usque dum misereatur
nobis (*Psal. cxxxii, 2*). »

CAPUT XXVIII.—Neque ita conversionis nostræ
consilium temporis delectationibus prolongemus,
ut sub scientia peccandi et delectatione pereundi
usque ad extremam ætatem nos in voraginem cri-
minum demergamus; cum vivendi nobis usum a
divina dignatione collatum qui terminus claudat,
habeatur incertum. Et forsitan hoc quod aut pri-
mum putatur, aut medium, imminentis occidui meta
jam limitet, sitque debitus finis indignantis Domini
ex conversionis tarditate vocatio; quando quidem
ex admonitione rumpendarum in conversione
morum propositum videatur oraculum: « Non
tardes converti ad Dominum, et ne differas de die
in diem; subito enim veniet ira ejus, et in tempore
vindictæ disperdet te (*Eccli. v, 8, 9*); » et iterum:
« Fili, peccasti, ne adjicias iterum, sed et de pri-
stinis deprecare, ut tibi dimittantur (*Eccli. xxi, 1*); »
« et ne adjicias peccatum super peccatum, et dicas:
Miseratio Dei magna est; misericordia enim et ira
ab illo (*Eccli. v, 5-7*). » Nec nos usque ad mortem
fieri mancipia patiamur, et demus corpora nostra
scelerum ditioni, sed obediamus Apostolo dicenti:
« Non regnet peccatum in vestro mortali corpore,
ut obediatis ei (*Rom. vi, 12*); » ut quia peccata
deesse non possunt, certe non regnent, hoc est, ne
sine respectu evadendi fiat abrupta licentia pec-
candi. Aut certe si putat aliquis restare sibi tempus
ut peccet, et satiata libidine cum jam imperassent
animo corporis vires, tunc ad pœnitendi redire ju-
diciū, ultimum vitæ suæ mihi tempus edicat, quo
calculante, didicerit, quo insinuante, cognoverit;
ut jure sibi, ut ita dicam, de temporis spatio blan-
diatur. At cum nobis inopinatus sit exitus termina-
lis, et vitæ nostræ dubia sint ex mortis ignorantia

carricula; quomodo sibi quisque superesse ad confitendum tempus existimat, qui temporis sui tempus ignorat, cum utique audiat dicentem Scripturam: « Vivens et sanus fateberis, et laudabis Deum, et in partem vades sæculi sancti cum vivis et dantibus confessionem (*Eccli. xvii, 25, 27*). » Dilatio enim temporis confessionem creet, et non desperationem generet; quia exaggeratur in dilato damnatio, qui divinam patientiam pertinaci animositate cogitat. Quod sancti Noe temporibus docetur effectum, cum per centum annos pertracta patientia implacabilem per mundi ambitum fudit cataclysmum, inundante censura. Unde beatus Apostolus ait: « An numquid opulentiam bonitatis ejus, et longam patientiam contemnis, ignorans quod Dei bonitas ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum facta sua (*Rom. ii, 4-6*). »

CAPUT XXIX. — Volo dicas mihi, quæ rerum præsentium gloria, qui sint hujus temporis fructus, quæ utilitas caducorum. Regni potentia, ut dixi, morte finitur, potestatis ambitio successione dirimitur, divitiarum copia vivis nobis plerumque subtrahitur, voluptatis effectio tristitia interveniente corrumpitur, jucunditas gaudiorum metus formidine violatur, et omne quod capitur desiderio, corpus aut anima corporis desiderat, 604 finis falce succiditur (39). Nec potest perfectum privilegium beatitudinis obtinere, quod æternitatis non circumvallat infinitas; caducum enim sit necesse est, quod inevitabili necessitate metitur: obnoxium et inconstans atque infirmum procul dubio remanebit, cujus vitam nonnunquam fortuitus eventus intercipit. His ergo cunctis morte finitis, nostrum in ipsa morte quid proprium? Si nihil quod boni operis incremento conscientia subsarcinetur, habebimus; et si nihil boni ex nobis habere potuimus, quid nobiscum remeantes ad patriam deferemus? Quam nuda atque deformis anima nostra remanebit, si nos eam saltem pœnitentiæ velaminibus et confessionis amictibus non obtegamus! nisi quia turpitudinem festinamus abscondere, et animæ operire non contendimus nuditatem, cujus cum sit naturaliter invisibilis pulchritudo, visibilis fiet peccatorum sorde deformitas.

CAPUT XXX. — Illa sunt occupanda commercia, illæ complectendæ divitiæ, illa captanda potentia, quam non tempus eripit, non locus subtrahit, non persona subducit, quæ manet statu perpetuo, quæ privilegio servatur æterno, quæ fini non subducitur, quæ mortis iugo nec premitur nec urgetur. Ibi enim bona tuta sunt conscientiæ, ubi jam non licebit post præsentia sæculi mala peccare, ubi diabolo nullus accessus, ubi tenebrarum non est

A locus; sed neque qui decipit, neque qui decipi possit, penitus invenitur. Illic bona omnia, illic cuncta felicia, illic prospera universa; non dies lucis incremento mutabilis, non sol lentior in ortu, in fulgendo clarior, in occasu fuscior apparebit: nox omnino vacabit, luna non erit, nec siderum micatus ardentior rutilabit: famen nemo sentiet, lacrymæ detergentur, timor nullus, metus ex nihilo, jucunditas omnia, pax totum, gaudium quidquid obnoxium tristitiæ fuerat, possidebunt. Omnia propheta Isaias evidenter exponit (*Isa. lx, 2-21*). Quæ tunc ibi gloria felicitum, quæ supplicia miserorum, qui gemitus, quæ suspiria peccantium, quæ beatitudo sanctorum? His cum Deo consortium, illos donari gehennalium cruciamento flammaram: hos incomparabili perfrui refrigerio, illos incendio indomitabili trucidari: hos paradisi fontibus, nemonumque verticibus a rivulis indefessos amœnari, illos stagno ignis, et fluente incendii, atque atræ noctis tenebris obsessos, pœnis inextricabilibus perurgeri: ad postremum hos bonis cœlestibus uti, illos totius gehennæ et æternæ mortis edacitate consumi?

CAPUT XXXI. — Si nunc quantum ad sæculum quispiam paupertatis labe defectus, in promptu non habeat unde qualicumque victu famelicam sustentare possit esuriem, videatque alios opimis dapibus mensas onerare, ac refertos epulis bibere gemma, et protrahere longe apparatus ambitione peregrinis saporibus pigmentata convivia, quæ putas eum ducere ab ultima viscerum parte suspiria, quas edere intestino dolore querelas; interdum etiam lacrymas fundere, cum paulo amplius capi incipiat desiderio visorum, et inardescere magis ac magis sentiat ex desiderio inefficax desiderium? Quinam ergo tunc erunt gemitus infelicitum, quod inconsolabili lactu in illa comparatione tormentum, cum cœlestibus copiis, perennibus divitiis perfrui felicitum viderint agmen animarum, et se stillicidio rorantis digiti defraudari, et perferre insuper inextinguibilem flammam, cum nulla spe reserventur ad veniam? Solis ardorem ferre non possumus, balneares æstus minime toleramus, sentimus incendia fornacum, et longe secedimus; quis ferat fluctuantem gehennam, et caminis tartareis æstuantem pati strepitum fulmantis barathri poterit, et sustinere infernarum globos tenebrarum; ubi solus auditur ululatus ardentium, et ejulatus resonat crudeliter punitorum? Hæc, oro, quam fugienda sunt, quam cavenda ac totis viribus, et omni animo ac mente declinanda!

CAPUT XXXII. — Cum patent igitur januæ veniales, cum fluctuantibus et criminum tempestate jactatis pœnitentiæ portus offertur, cum mentibus promittitur cura languentibus, et sauciatis vitam pollicetur ultroneus artifex medicinam: cum misericordia habetur in promptu, antequam justitia

(39) Edit. Rom., aut corpus aut anima finis calce succiditur; codex autem Rom. ac Gill. lectionem nostram constituunt.

capulo tenuis extrahat pugionem, sumamus arma A
 pœnitentiæ, et iudicis rigorem satisfactionis officio
 mulceamus. Certum enim habet donum veniæ, cui
 permittitur pœnitere; nam procul dubio confiteri
 non sinitur, cui pietas nulla servatur. Hoc probat
 inveterati serpentis in ipsa origine mundi damnatio,
 quem inauditum sententiæ fulmen excussit: et non
 peroptatum absoluta severitas status sui posses-
 sione dejecit. Hoc Sodomæ et Gomorrhæ cœlesti
 incendio concremata perhibent regiones, erga quas
 ob excessum facinorum nihil reservatum est pœni-
 tentiæ; ne fortassis admoniti possent ultionis ju-
 stitiam declinare. Hoc Pharaonis in Exodo clamat
 interitus, hoc Core, Dathan et Abiron inexpectatum
 testatur exitium; hoc Antiochi et Herodis supplicia
 proloquuntur; hoc Ananiæ et Sapphiræ indicat re-
 pentina a nimadversione naufragium: quos ad præ-
 sens tempus vindicta non distulit, et negata venia,
 severitas comitata truncavit. Non nos imparatos
 dies abcessionis inveniat, nec intra castra diabolica
 hiemis illius aut sabbati tempus includat. Vigile-
 mus contra hostis antiqui fraudulentas insidias et
 apertas minas; erga conversos enim acrius excita-
 tur, et refugos suos severior tanquam irrisus inse-
 quitur. Tunc cum deciperet, blandimentis illexerat,
 nunc tentationibus et crudelitibus inquietat: tunc
 fuerat ut amicus, nunc ut inimicus irascitur; et
 per casum elisum effecit cautiorem, sed elidentem
 aliquoties solet elisus elidere. Fugiamus pomposas
 illecebras mundi, et ambitionibus ejus demus ex
 toto repudium. Hoc Joannes apostolus persuadet
 dicens: «Nolite diligere mundum, neque ea quæ
 sunt in mundo. Si quis diligit mundum, non est
 charitas Patris in eo; quia omne quod in mundo
 est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia
 oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est a Patre,
 sed ex concupiscentia mundi est: et mundus trans-
 ibit, et concupiscentia ejus. Qui vero facit volun-
 tatem Dei, manet in æternum; quomodo et Deus
 manet in æternum (I Joan. II, 15-17).» Lavemur
 baptismo pœnitentiæ, ut possimus Dominum mundo
 corde videre: auferamus nequitias ab animis no-
 stris a conspectu oculorum Dei, discamus justitiam
 facere; inquiramus iudicium, eripiamus injuriam
 accipientem, iudicemus pupillo, justificemus viduam,
 et cum Domino disputabimus. Et si fuerint peccata

nostra, ut pœnitentiam, ut nivem dealbabit: si autem
 ut coccinum, ut lanam candidam efficiet. Et quia
 asperget hyssopo, et mundabimur, lavabit nos, et
 super nivem candidiores erimus (Psal. L, 9).

CAPUT XXXIII. — Tria sunt quæ erga nos Do-
 minus arbitrio suo constituta conservat: bo-
 nitatem dico, misericordiam, atque justitiam.
 Bonitas est, qua esse jam cœpimus: misericordia,
 qua ad pœnitentiam provocamur: justitia, qua fu-
 turo tempore iudicabimur. Hæc interim ordinem
 temporum in sese custodiunt, præteritum, præsens,
 et futurum: præteritum, quo Domino auctore crea-
 mur et nascimur: præsens, quo conversi miseri-
 cordiam promeremur: futurum, quo juxta opera
 nostra, justitia distribuenta, munerabimur. Itaque
 cum misericordiæ regnum habemus in manibus,
 et in arbitrio nostro sunt posita dona pietatis;
 hic purgemus conscientias nostras ab omni iniqui-
 tatione, et spiritalibus nos deinceps per bonam
 conversationem instrumentis aptemus. Evitemus
 desideria quæ militant contra animas nostras, et
 profanam conscientiam nullatenus patiamur. Con-
 sequemur omnia, quæ ex fide credimus, si justis
 nos actibus vita invituperabili componamus. Me-
 rebimur remissam omnium peccatorum, resurge-
 mus in vitam æternam in resurrectione creden-
 tium; 605 et ut amplius loquendi præsumat au-
 dacia, in regna cœlorum cum justis intrabimus,
 cum quibus partem per pœnitentiam habere me-
 ruimus, Scriptura dicente: «Pœnitentibus autem
 dedit partem justitiæ, et corrogavit deficientes
 sustinere, et destinavit illos in sortem veritatis
 (Eccli. XVII, 20).»

Hæc, amantissime frater, quibus tecum pariter
 ad exercendam pœnitentiam cohortarer, quantum
 ex Dominicis lectionibus colligere mediocritas in-
 genii mei potuit, exaravi. Quæ si jam, ut arbitror,
 animi studio e proprio instituto sectaris, et curri-
 bus confessionis insidens, tendis ad veniam; ac-
 cipe me tecum in hac cogitatione consortem, ut
 adjuncto communi comitatu, ad metas indulgentiæ
 properemus: aut si pigritiæ inertia præpeditus,
 pernicitatem tuam sequi non potero, memento mei:
 et cum præmium de Dei largitione merueris,
 quæso ut in orationibus tuis nulla capiaris oblivione
 Victoris.

MONITUM.

Prodiit hic libellus aut potius fragmentum e bibliotheca sancti Dionysii in Francia, unde illum eruit
 Gillotius ex antiquo codice, ubi tribus libris Ambrosianis de Spiritu sancto additus, liber quartus sancti
 Ambrosii de Spiritu sancto inscribatur. Non tamen viro docto imposuit hæc epigraphe, quippe qui
 Scripturæ locos in hoc tractatu subinde allegatos non ejus, quam Ambrosius adhibebat, versionis esse
 totumque opellæ stylum ab Ambrosiano discrepare animadvertit: quibus adjicit Auctorem in fine pro-
 fiteri strictim se de Spiritu sancto disseruisse, cum e contrario quam fusissime de eodem egerit Ambro-